

Kazimieras MEILIUS

Mykolo Romerio universitetas

Ar laisvamanybė, kaip politiškai privilegijuota ideologija, nepažeidinėja tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų teisių?

*„Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai“ (2 str.),
todėl: „Niekas negali varžyti ar riboti Tautos suvereniteto,
savintis visai Tautai priklausančių suverenių galių“ (3 str.).¹*

Ivadas

Šiai akademiniai studijai pretekstą davė Lietuvos Vyskupų Konferencijos pareiškimas Lietuvos Respublikos Seimo Valdybai,² kai Europos reikalų komitetas svarstė pritarti ar nepritarti Seimo narės komandiruotei į Brazilijoje ir Peru vykstančius mokymus. Pagrindinis šio renginio organizatorius – „Katalikai už laisvą pasirinkimą“ – *Catholics for Free Choice* (CFFC). Lietuvos Vyskupų Konferencijos įsitikinimu, Seimo valdyba, svarstydamą A. M. Pavilionienės galimos komandiruotės atvejį, turėtų atsižvelgti į tai, kad minėta nevyriausybinė organizacija pasauliniu mastu vykdo prieš Katalikų Bažnyčią nukreiptą veiklą, siekdama ją diskredituoti ir suskaldyti iš vidaus. Lietuvos parlamentaro siuntimas į tokius antikatalikiškus renginius galėtų būti traktuojamas, kaip Lietuvos Respublikos Seimo parama tokiai šios organizacijos veiklai. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos ir Šv. Sosto tarptautinėje sutartyje *Dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų* nustatoma, kad Valstybė ir Katalikų Bažnyčia pripažįsta ir gerbia viena kitos autonomiją. Be to, minėtos parlamentarės dalyvavimas renginyje gali sudaryti regimybę, jog Seimo narė išreiškia ne tik Seimo, bet ir Lietuvos katalikų nuomonę. Taip būtų daromas precedento neturintis spaudimas tiek Lietuvos Katalikų Bažnyčiai, tiek Lietuvos valdžios institucijoms. Seimo narės dalyvavimas Katalikų Bažnyčiai priešiškame renginyje gali klaidinti Lietuvos gyventojus, tarsi CFFC būtų Katalikų Bažnyčios pripažinta organizacija, nors ši organizacija į savo pavadinimą savavališkai įtraukė žodį katalikai, tuo pažeisdama Katalikų Bažnyčios Kanonų kodekso nuostatas (kan. 300).

Šiuo Lietuvos Vyskupų Konferencijos pareiškimu buvo viltasi, kad Seimo Valdyba priims patį tinkamiausią sprendimą, prisidėsiantį prie tolesnio dalykiško bei vaisingo Lietuvos Valstybės ir Katalikų Bažnyčios bendradarbiavimo. Tačiau arkivyskupui neįtikinus Seimo,

buvo pasikliauta A. M. Pavilionienės įtikinėjimais, kad Seimo narę kviečianti organizacija vykdo plačią labdarinę veiklą visame pasaulyje, o Bažnyčia neturi teisės kištis į asmenybės gyvenimą ir reguliuoti laisvo žmogaus pasirinkimo. Neatsižvelgus į arkivyskupo prašymus, nuspręsta Seimo narės prašymą patenkinti ir skirti 1,5 tūkst. litų vizoms, draudimui bei dienpinigius dviem savaitėms, kitas nemažas išlaidas padengė organizacija „Katalikai už laisvą pasirinkimą“ ir Tarpparlamentinis visuomenės plėtros fondas – *Inter European Parliamentary Forum on Population and Development* (IEPPFD).³

Sektologas Aleksandras Dvorkinas, dalyvavęs Lietuvos blaivybės fondo surengtoje konferencijoje totalitarinių sektų tema, taikliai pabrėžia, kad bet kuri sekta iš pradžių sukaupia žmonių resursą bei pradinį kapitalą. Visa tai turėdamos jos nebeverbuoja žmonių gatvėje, o siekia valdžios. Jei pavergtas direktorius, jo darbuotojus galima įtraukti nelakstant gatvėmis, jei užvaldytas ir sekretorius – nebebus kritinių straipsnių spaudoje. Galima gauti ir pinigų, neva kokiai nors antinarkotinei programai, o už juos toliau verbuoti žmones, kurie, pvz., akademinėse struktūrose rašys palankius straipsnius, parodydami, kad visos baimės dėl tos organizacijos perdėtos, kad visuomenei peršama organizacija yra „normali“. Dėl sovietinės praeities mums nesunku prisiminti Komunistų partiją, kurią A. Dvorkinas prilygina totalitarinei sektai. Jos netekus, daugelį ištiko abstinencijos sindromas – tai, ką patiria nustojęs vartoti kvaišalus narkomanas. Todėl posttotalitarinį stresą išgyvenantis žmogus lengviau negu vakariečiai pasiduoda naujų pranašų įtaigai. Tarpstant religiniam neraštingumui žmogų lengviau apgauti. Tarybinių laikų ateizmo padarinys – kad Lietuvoje Romos katalikais save laikę žmonės faktiškai apie katalikybę beveik nieko nežinojo (deja, ir dabar ne kažką žino – aut. past.). Tebevyraujantis tikėjimas mokslo visagalybe leidžia daugeliui sektų posovietinėje erdvėje žongliruoti pseudomoksliniais terminais. Suklestėjus vadinamajam psichokultui, populiarios nereliginės sektos veikia prisidengdamos pratybomis ir seminariais, kuriuose *ugdoma asmenybė*, keliamas jos *dvasinis potencialas*, o išties žmonės daromi priklausomi.⁴

Straipsnyje atkreipiamas dėmesys, kad panašiai nutinka ir žmogaus teisėms bei laisvėms. Siekiant paskiriems individams ar grupėms suteikti įvairių, būtent tik jiems parankių, išvestinių teisių ir laisvių, aktyviai manipuluojama visuotinai visiems žmonėms pripažįstamomis teisėmis ir laisvėmis, kitaip sakant, net prigimtinėmis teisėmis. Tai atsispindi ne tik atskirų individų, bet ir specialiai tam sukurtų grupių ar organizacijų veikloje. Jų ypač tendencingai ir agresyviai nusiteikę nariai, finansuojami kitų suinteresuotų asmenų ar organizacijų, dangstydamiesi reprodukcinė sveikata, visur stengiasi įtvirtinti savo laisves, paversdami jas tik jiems patiems būdingomis, deklaruojamomis teisėmis ir vertybėmis. Todėl tik iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad *reprodukcinė sveikata* yra nekaltas ir sveikintinas dalykas, tačiau tarptautiniame diplomatiname žodyne po šiuo terminu slepiama teisė į abortą, eugeniką ir į kontracepcijos bei sterilizacijos programas.⁵

Popiežius Benediktas XVI taip pat išreiškė susirūpinimą dėl kai kurių Jungtinių Tautų organizacijų, besirūpinančių reprodukcinė sveikata, t. y. kontracepcija ir abortais, veiklos ir tai išsakė organizacijos „Pagalba kenčiančiai Bažnyčiai“ – *Aiuto alla Chiesa che Soffre* (ACS) Generaliniam Sekretoriui Norbert Neuhaus. Tokios politikos panaudojimas praktikoje, anot Norbert Neuhaus, yra paremtas hedonistinėmis dogmomis, suteikiančiomis faktišką teisę plisti mirties kultūrai ir skatinančiomis AIDS, užuot su visu tuo kovojusios (Ši organizacija palaiko ryšius su daugiau negu 130 pasaulio šalių ir Šv. Sostu).⁶

Visos proabortinės organizacijos, prisidengusios reprodukcinį moters teisių gynimu, visa savo organizacine veikla skatina neatsakingai gyventi ne tik lytinį gyvenimą, bet ir, remiantis Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.2 str.⁷, elgtis nepagarbiai su dar negimusiu vaiku ir žiauriai su jo gyvybe, atimant iš jo galimybę gimti, nes ir Lietuvos įstatymai tokio vaiko teises pripažįsta tik nuo asmens gimimo momento. Tai tarsi individas, kuriam dar nėra pripažintas asmens statusas, kuris nėra žmogus ir jam negarantuojama teisė į gyvybę. Akivaizdu, kad šiomis nuostatomis siekiama ištrinti kaltės, nuodėmės ir bet kokios žmogiškosios atsakomybės jausmą ne tik iš netikinčiųjų, bet ir iš katalikų mąstymo. Kalbant apie negimusios gyvybės apsaugą, ypač krikščionys turėtų nesileisti klaidinami ir neatsisakyti savo religinių pasaulėžiūrinių nuostatų; katalikai turėtų neužmiršti tiek Vakarų, tiek Rytų Bažnyčioms skirtų Kanonų teisės kodeksų: Vakarų Bažnyčios kodekse teigiama, kad asmuo, įvykdęs padarinius sukėlusį abortą, užsitraukia ekskomuniką *latae sententiae* (CIC` 83, kan. 1398);⁸ Rytų Bažnyčių kodekse teigiama, kad asmenys užsitraukia didžiąją ekskomuniką, rezervuotą eparchiniam vyskupui. Tik jis, skirtingai nei Vakarų Bažnyčios Kanonų teisės kodekse, gali šią nuodėmę atleisti. Rytų Bažnyčių Kanonų teisės kodekse praktiškai nedaroma skirtumo tarp žmogžudystės ir aborto. *Excommunicatione maiore* Rytų Bažnyčioje paskiriama baudžiamojo proceso būdu (CCEO`90, kan. 1450 §2; kan. 1468–1482; kan. 728 §2).⁹ Šią bažnytinę bausmę užsitraukia tie, kurie bet kuriuo nėštumo laikotarpiu tiesiogiai ir apgalvotai, fiziniu ar moraliniu būdu siekia iš moters iščių pašalinti vaisių. Reikėtų pridurti, kad ši bausmė yra taikoma ne tik padariusiai abortą moteriai, bet ir tiems (gydytojams, asistentams, slaugytojams, tėvams ir t. t.), kurie bent formaliai, bet tiesiogiai provokuoja nėštumą ar bendradarbiauja jį nutraukiant ir dėl to įvyksta abortas. Vakarų Bažnyčios subjektai ekskomunikuojami pačiu įvykdyto nusikaltimo faktu ir bažnytinės teisės numatytomis sąlygomis (kan. 1323–1324). Bažnyčia tuo neapriboja gailestingumo, bet parodo, kad tai sunkus nusikaltimas, nes padaroma neatitaisoma skriauda nekaltai žuvusiam kūdikiui, jo tėvams ir visai visuomenei. Kiekvieno nekalto žmogaus neatimama teisė gyventi yra esminis piliečių visuomenės ir jos įstatymų leidybos elementas, kurį privaloma pripažinti ir gerbti kaip neatimamas žmogaus teises. Tos teisės nepriklauso nei nuo paskirų žmonių, nei nuo tėvų ir nėra kokia nors visuomenės ar valstybės suteikta privilegija. Šios teisės glūdi žmogaus prigimtyje ir yra neatskiriamos nuo asmens, kuris jas gavo pradinio kūrimo aktu. Kai valstybė nepajėgia rūpintis visų, ypač silpnesniųjų, piliečių teisėmis, o civiliniai įstatymai nustoja ginti kurią nors žmonių grupę, valstybė sykiu paneigia visų piliečių lygybę prieš įstatymą. Todėl Bažnyčios tikslas yra ne vien teisine sankcija nubausti dalyvavusius atliekant abortą asmenis, bet ir atkreipti dėmesį į žmogaus gyvybės apsaugą, kad būtų užtikrintas kiekvieno tiek gimusio, tiek negimusio asmens žmogiškasis orumas ir jo teisė į gyvybę.¹⁰

Laisvamanybės kova su Bažnyčia

Europos tarybos Parlamentinės asamblėjos 1999 m. Rekomendacijoje primenama Rekomendacija 1178 (1992) *Dėl sektų ir naujų religinių judėjimų*, kurioje teigiama, kad nepageidaujami pagrindiniai teisės aktai, susiję su sektomis, kadangi tokie teisės aktai gali trukdyti sąžinės ir religijos laisvei, kurią garantuoja *Europos žmogaus teisių ir laisvių apsaugos konvencijos* 9 str., ir kenkti tradicinėms religijoms. Naujoje Rekomendacijoje dar kartą yra

patvirtinamas įsipareigojimas siekti sąžinės ir religijos laisvės, pripažįstant religinį pliuralizmą kaip natūralų religinės laisvės rezultatą. Nors Asamblėja padarė išvadą, kad nebūtina apibrėžti, kas yra sekta, arba nuspręsti, ar tai yra religija, ar ne, bet Asamblėjai susirūpinimą kelia tam tikros grupės, kurios laikomos sektomis, nepriklausomai nuo to, koki religinį, ezoterinį ar dvasinį apibūdinimą jos pasirenka; į tai reikia atsižvelgti. Asamblėja laikosi požiūrio, kad šių grupių veikla turėtų būti legali. Todėl nepaprastai svarbu apie šias grupes turėti patikimos informacijos, gautos ne iš pačių sektų arba asociacijų, įsteigtų sektų aukoms apsaugoti, ir pateikti šią informaciją plačiajai visuomenei, prieš tai pačioms sektoms ar asociacijoms sudarius galimybę išsakyti savo nuomonę apie tokios informacijos objektyvumą. Asamblėja įžvelgia būtinybę į akademinio mokymo programas įtraukti religijų istoriją ar filosofiją. Atkreipdama dėmesį į pažeidžiamiausių asmenų, ypač vaikų, apsaugą nuo blogo elgesio, žagavimo, aplaidumo, įtraukimo į sektą, *plaunant smegenis*, Asamblėja rekomenduoja Ministrų komitetui Vidurio ir Rytų Europos šalims skirtose programose numatyti specialias priemones, skirtas informacijos apie religines, ezoterines ar dvasines grupes centrams steigti, kad prireikus Europos stebėjimo tarnyba galėtų padėti nacionaliniams centrams keistis gauta informacija.¹¹

Nieko nestebina, kad liberalioje demokratinėje visuomenėje dažnai yra pabrėžiamas valstybės ir Bažnyčios atskyrimas. Deja, neretai pastebime, kad dėl neteisingos pasaulietiško interpretacijos visuomenėje politinė raiška tampa autonomiška ne tik nuo Bažnyčios bei moralės, bet ir stengiasi būti nepriklausoma nuo pačios valstybės, kuri turėtų laiduoti visų lygybę prieš įstatymą. Įsigalint požiūriui, kad piliečių moralinio charakterio ugdymo reikalai politinės reikšmės neturi, o priklauso išskirtinai asmeninio pasirinkimo sričiai, pasirenkama laisvamaniška išeitis, tarsi moralinio ugdymo uždaviniai išsispręs savaime. Bažnyčios misija nėra politinė veikla, bet vien tai, kad visuomenė pripažįsta religinę laisvę, nereiškia, kad Bažnyčios politinis uždavinys jau atliktas ir kad Bažnyčia negali vertinti politikos moraliniu aspektu. Kadangi katalikų visuomeninė savimonė visada turėtų atitikti oficialios Katalikų Bažnyčios laikyseną ir jos vietą šiuolaikiniame pasaulyje, todėl tikrai tikinčių žmonių politinės valdžios sprendimai neatpalaiduoja nuo atsakomybės prieš Dievo įsakymus ir svarstant politinius visuomeninius klausimus.¹² Atmetus Dievą ir paneigus jo veikimą, žmoguje sukilusi puikybė ir nerimas pagimdo abejingumą, kuris yra ne kas kita kaip praktinis ne tik Dievo, bet ir tiesos, garbės, žmogaus neigimas. Socialinis elgesys yra ne tik tai, kas atitinka žmogaus organines tendencijas, bet ir tai, kam žmogus priešinasi. Nereikia galvoti, kad nusikalstamumas tėra socialinis nesuskalbėjimas, kiekvienas nusikalstamumas turi savo istoriją ir charakteristiką. Pažiūros yra ne koks nors paprastas pirmenybės teikimas, jausmas ar susidomėjimas psichologine prasme, tai motyvacija ar psichologinis polinkis, pasižymintis sintetiškumu ir dinamiškumu. Jei žmogus nestovi prieš nieką aukštesnį nei jis pats, jis sau leidžia įstatymus ir tokiu būdu gali viską sau leisti.¹³

Analizuojant Vyskupų Konferencijos pareiškimą Lietuvos Respublikos Seimui svarbu paanalizuoti, kodėl Lietuvos Vyskupų Konferencija nepritarė Lietuvos parlamentarų dalyvavimui minėtosios organizacijos renginyje? Ar Lietuvos hierarchai gindami Katalikų Bažnyčios autonomiškumą, *kataliko* pavadinimo autentiškumą bei itin pabrėždami susidariusią Bažnyčios ir valstybės santykių situaciją nesikiša į valstybės reikalus? Kad atsakytume į šiuos klausimus, pirmiausia turėsime pažvelgti, kuo yra susijusios Katalikų Bažnyčia ir CFFC. Toliau būtina panagrinėti Katalikų Bažnyčios Kanonų teisės kodeksą, Lietuvos Res-

publikos įstatymus, tarptautines sutartis. Šiais dokumentais remiantis, manau, prasminga susiorientuoti, ar laisvamaniškų organizacijų priešiški veiksmai nepažeidžia teisiškai apibrėžtų Katalikų Bažnyčios ir Lietuvos Respublikos santykių ir ar valstybė, pati prisiėmusi įsipareigojimus, užtikrina tradicinėms religinėms bendruomenėms ir bendrijoms autonomiją ir apsaugą.

Atsakant į pirmąjį mūsų išsikeltą klausimą, svarbu šiek tiek pateikti informacijos apie CFFC, organizacijos, kurios metinis biudžetas siekia 2 mln. dolerių. Organizacija „Katalikai už laisvą pasirinkimą“ susibūrė 1973 m., tais pačiais metais, kai JAV Aukščiausiasis teismas savo sprendimu byloje *Roe v. Wade* visoje Amerikoje legalizavo abortą. Praėjus metams, minint šio sprendimo metines, viena iš šio judėjimo įkūrėjų Patricia Fogarty McQuillan ant Niujorko šv. Patricijaus katedros laiptų save karūnavo popieže. Tarp kitų CFFC įkūrėjų figūravo (vėliau iš organizacijos pasitraukęs) buvęs vienuolis Joe O'Rourke.¹⁴ Nuo 1982 m. šiai organizacijai vadovauja ne mažiau spalvinga asmenybė Frances Kissling, nuolat pabrėžianti, kad ji yra buvusi vienuolė.¹⁵ Keliais sakiniais verta apžvelgti jos gyvenimą, kad būtų galima aiškiau įsivaizduoti šios organizacijos moralinius orientyrus. Jos, kaip vienuolės, patirtis nėra įspūdinga – vienuolyną ji paliko po pusmečio, nes, kaip ji pati pripažino, jos gyvenimą tuo metu bei vėliau formavo jos seksualiniai troškimai, poreikiai ir partneriai, o ne religija. Netrukus ji sterilizavosi, nes, pasak jos, būti nėščiai tolygu siaubingai pažeisti asmeninį integralumą. Lygiai taip pat atvirai ji pripažįsta, kad jos tikėjimas pranyko, pasitraukus iš vienuolyno, o paklausta, ar ji dalyvauja kas savaitinėse Mišiose, atsakė komentuoti.¹⁶ 1970 m. F. Kissling įsteigė Niujorke dvi abortų klinikas. Anot F. Kissling, jose iki 1973 m. atlikta 50000 abortų. 1976 m. ji įsteigė Nacionalinę aborto federaciją, finansiškai įtakingą organizaciją, vienijančią JAV abortų klinikas.

Įkūrėjų manymu, 300 Amerikos vyskupų neatstovauja 52 mln. Amerikos katalikų, todėl ne vyskupai, o katalikai turi daryti įtaką politikai ir nuspręsti, kokie turėtų būti įstatymai. Pastaruoju metu paskiros grupės yra nukreiptos į Pietų Ameriką, kiti šios organizacijos partneriai dirba kituose katalikiškuose kraštuose. Iš pradžių ši organizacija rūpinosi religine pliuralistine laisve ir katalikų apsauga nuo Bažnyčios mokymo ir galimų bausmių. Šios organizacijos aktyvistams nepatinka, kad Bažnyčia rūpinasi gyvybės apsauga, jie kaltina, kad Bažnyčia nesirūpinanti moterimis. Apibūdinama Bažnyčią kaip klasikinę patriarchalinę instituciją, CFFC mano, kad Bažnyčia nepajėgi suprasti ir pripažinti moters seksualumo, todėl nieko kito negalėjo ir negali moteriai pasiūlyti, tik turėti vaikų. Vyraujant Bažnyčios ir valstybės atskyrimo teorijai, ir valstybei negalint daryti įtakos Bažnyčiai, pasak CFFC, liberalūs filosofiniai pokyčiai pagaliau turi įvykti ir monolitinėje Bažnyčios struktūroje. Vertindama Bažnyčios monolitiškumą, Frances Kissling teigia, kad įgytum Katalikų Bažnyčioje valdžią, būtinos dvi sąlygos: viena – būti vyru, kita – neturėti lytinių santykių, tarsi neturintys lytinių santykių būtų šventesni. Jos manymu, dėl tiek vyrų, tiek moterų, susilaikančių nuo lytinių santykių, mažumos egzistavimo Bažnyčia geriau išsaugoja savo klerikalines pozicijas ir smerkia gyvenančius lytinį gyvenimą. Jei Bažnyčia būtų priversta pakeisti savo poziciją, kad lytinis aktas yra skirtas ne tik prokreacijai, tuomet jai tektų pripažinti lytinius santykius (tarp jų ir homoseksualius), kontracepciją ir apvaisinimą *in vitro*. Bažnyčiai pakeitus savo požiūrį į lytinius santykius, atsirastų poreikis peržiūrėti ir jos valdymo pobūdį, nes valdyti galėtų ir seksualiai aktyvūs asmenys. F. Kissling teigia, kad Bažnyčia tiek nesijaudina ir nekovoja, kad nebūtų karų, rasizmo, ksenofobijos, augančio naciona-

lizmo, žmogaus teisių pažeidinėjimų, kiek ji įdeda energijos kontroliuodama ir ribodama moters teises ir laisves.¹⁷

2005 m. gruodžio 1–10 d. Brazilijoje ir Peru IEPFPD ir CFFC iniciatyva turėjo būti iš-tirta lytinės ir reprodukcinės teisės politika Pietų Amerikoje bei nustatyta, kokią tam įtaką daro Katalikų Bažnyčia. Ši tarptautinė kampanija buvo nukreipta prieš šalis, kuriose abortas yra uždraustas arba apribotas. Lotynų Amerika yra pagrindinis šio puolimo taikiny, nes abortas šiose šalyse nėra plačiai taikomas. Tai atsispindi ir Lietuvos Respublikos Seimo narės M. A. Pavilionienės, sugrįžusios iš Peru ir Brazilijos, seminario ataskaitoje. Jos nuomone, „patriarchalinėje, mačistinėje (macho – isp. patinas) visuomenėje abortas yra laikomas nusikaltimu prieš gyvybę: moteris, kuriai atliktas nelegalus abortas, gali būti nubausta kalėjimu iki 3 metų, gydytojas ar asmuo, atlikęs abortą, baudžiamas kalėjimu iki 4 metų, o moteriai nesutikus – iki 10 metų“. Abortai leidžiami tuomet, kai pavojus gresia moters gyvybei ar kai vaisius turi išsigimimo požymių arba išprievartavimo atvejais. Parlamentarės netenkina, kad „XXI amžiuje Lotynų Amerikos šalių politikai ir dvasininkai operuoja moters kūnu lyg savo nuosavybe, lyg daiktu, kurio likimas priklauso nuo stereotipiškai mąstančių žmonių, tiek vyrų, tiek moterų“¹⁸.

Tai rodo, kaip proabortinių organizacijų vykdoma aktyvi politika yra globaliai mobilizuojama, kad net parlamentarei iš Lietuvos parūpo Pietų Amerikos moterų likimas, kuriam dauguma katalikų moterų nesipriešina. Būtent minėtųjų organizacijų ideologija importuojama iš kitų kraštų ir jų, kaip matome, iniciatyva Brazilijoje surengtas seminaras, dar labiau atskleidęs šių organizacijų siekius visiškai liberalizuoti abortą. Panaši padėtis ir Kolumbijoje, ten irgi siekiama, Konstituciniam teismui pateikus skundą, atšaukti abortą draudžiantį įstatymą, nes Kolumbijoje, anot jų, remiantis pasirašytomis tarptautinėmis sutartimis, abortą draudžiantis įstatymas – neteisėtas. Šį skundą palaiko ir galingos Amerikos advokatų kontoros, tarptautinės feministinės ir proabortinės organizacijos, tarp jų ir Švedijos seksualinio švietimo asociacija, kuri yra *International Planned Parenthood Federation (IPPF)* (Tarptautinės planuotos tėvystės federacijos) atšaka. Šių veiksmų strategijos pagrindinis taikiny – Katalikų Bažnyčia. Ji kaltinama priešišku laisvam pasirinkimui, nes, anot jų, būtent Bažnyčia stabdo liberalių aborto įstatymų radimąsi. Maža to, CFFC kurdamą *abortinę teologiją* taip pat siekia pašalinti Šventąjį Sostą iš Jungtinių Tautų Organizacijos. IEPFPD nuo savo susikūrimo 2000 m. užsiima lobistine tarpparlamentine veikla tarp Europos valstybių parlamentarų, abortų klausimą paversdama pasirinkimo teise ir visa tai iškeldama į tarptautinį lygmenį. Tarp pagrindinių finansuotojų, be IPPF ir *Jungtinių Tautų gyventojų veiklos fondo (UNFPA)*, randame ir Europos komisiją, kuri, vadovaujama buvusio pirmininko R. Prodi, patrigubino lėšas reprodukcinės sveikatos (abortų įstatymų įtvirtinimo) programoms.¹⁹ Tuo tarpu JAV prezidentas George W. Bushas nutraukė šių sektorių finansavimą.²⁰

Stebint proabortinių organizacijų veikimą, šiais metais Amerikoje krikščionis papikтино teisę į abortą ginančios Konektikuto valstijos Planuotos tėvystės federacijos veikla, kuri Masačiūsetso katalikų lygos atstovo C. J. Doyle buvo įvardyta kaip sugedusios moralės pavyzdys ir visų katalikų jausmų įžeidimas. Katalikai nepitaria, kad minėta proabortinė organizacija interneto svetainėje (www.ppct.org) po 3 JAV dolerius pardavinėtų raktų pakabukus, kur vaizduojamas iškreiptas Michelangelo nutapytos freskos Siksto koplyčioje fragmentas – jame Dievo ranka Adomui paduoda prezervatyvą. Siūlomos 28 pakabukų rūšys. Vienuose vaizduojama JAV vėliava, kurios žvaigždės pakeistos užrašu „mūvėk išdidžiai“ (*Wear*

with Pride), kituose – Laisvės statula, kurios laikomą fakelą irgi pakeitė prezervatyvas, ant kitų pakabukų „puikuojuosi“ užrašas „Prezervatyvai yra pigesni nei vystykla“ (*Condoms are cheaper than diapers*) ir nupieštas klykiantis vaikas. Konektikuto Planuotos tėvystės organizacijos prezidentė ir vykdomoji direktorė Judy Tabar pastebėjo, kad ažiotažas kilo po to, kai interneto apžvalgininkas Mattas Drudge'as paskelbė krikščionių pareiškimą, kuriame buvo pasmerkta tokia organizacijos iniciatyva bei pavadinta šventvagiška. Užgriuvus 100 tūkstančių lankytojų, interneto svetainę teko uždaryti, o politiškai jautrius nepageidaujamo nėštumo ir abortų klausimus audringai svarstė net Senatas, kuriame vyko kandidato į JAV aukščiausiojo teismo teisėjas S. Alito apklausa.²¹ Pas mus proabortininkai tokį tikinčiųjų pasipriešinimą vadina davatkiškumu, o pačią Bažnyčią Lietuvoje – atsilikusia ir viduramžiška. Valstybė, kuri Konstitucijos 25 str. įsipareigoja ginti žmogaus garbę, orumą, dorovę ir apsaugoti nuo religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymo, šmeižto ir dezinformacijos, pačios pripažintų bažnyčių bei religinių organizacijų, kurioms pripažįstamos juridinio asmens teisės, narių nuo laisvamaniškų užgauliojimų negina, nors tai ir nustatyta susitarimu bei įstatymais (43 str.).

Lietuvoje nuo sovietinių ateistinių laikų krikščionys liko religiškai neišprusę, baugštūs arba abejingi. Ilgą laiką neigti jų įsitikinimai padarė abejingus ne tik valdininkus, sovietiniais laikais savo gyvenimą viešai atribojusius nuo Bažnyčios bei Dievo ir ryšį su Dievu ir Bažnyčia besistengusių palaikyti slaptai. Krikščionių Dievas, Jėzus, aiškiai ir taikliai yra pasakęs, jog niekas negali tarnauti dviem šeimininkams: arba jis vieno nekės, o kitą mylės, arba prie vieno bus prisirišęs, o kitą nieku vers (Mt 6, 24).²² Pasaulėžiūriškai suskaldyta žmonių karta persiėmė pasyvumu ir abejingumu. Todėl ir šiandien daugeliui nedrąsu ar neprasminga laikantis aiškios krikščioniškos pozicijos aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir teisėkūroje, reguliuojančioje žmonių santykius. Tai rodo įstatymų projektų svarstymo pavyzdžiai, kai didesnės diskusijos visuomenėje nesulaukė nei Lietuvos Respublikos Seimo nario V. Tomaševskio įstatymo projektas, kuriuo buvo siekta peržiūrėti ir nustatyti aborto atlikimo ribas, nei kiti moraliai motyvuoti projektai. Didžiausios diskusijos išpliekia dažniausiai tik dėl ekonomiškai orientuotų projektų, kur susirungia pagrindinai suinteresuoti asmenys, besistengiantys neprarasti naudos sau. Į tokius ginčus įtraukiamos ir suinteresuotos organizacijos (šiuo atveju proabortinės) arba joms atstovaujantys atskiri Seimo nariai su įprastine nuostata, kad Bažnyčia atskirta nuo valstybės. Sykiu užmirštama arba nesuprantama, kad dauguma Seimo narių ir Lietuvos gyventojų yra tikintieji, vienos ar kitos tradicinės Bažnyčios ar religinės bendruomenės nariai. Ir žurnalistai, kai, vadovaudamiesi simpatijomis ar antipatijomis partijoms, svarsto ne projektus, aptaria ne moralines vertybes ar teises ypatybes, bet tariasi viską patys suprantantys bei išmanantys, kuria tokią politiškai angažuatą aplinką, kuriai patys priklauso. Tokiais atvejais patys žurnalistai iškelia problemą, ją komentuoja tarsi būtų tos srities specialistai, dažnai netgi paėmę interviu iš specialistų patys ryžtasi daryti išvadas. Kai taip ieškoma tiesos, žmonės bijo žurnalistų, nes nežino, kurlink duotas interviu bus pakreiptas. Pasisaiko, kad dėl politinio angažuotumo į politines rietenas įtraukiama ir akademinė bendruomenė, kuriai bandoma primesti savo pažiūras²³ ir kaip sovietiniais laikais norima politizuoti mokslą, taip, anot pirmiau minėto sektologo A. Dvorkino, susilaukiant iš jos sau palaikymo ir užmirštant, kad mokslas, teisingumas, kaip ir moralinės vertybės bei Bažnyčia, visada turi išlikti aukščiau už įvairius politinius žaidimus.

Nematant politinės intrigos, kurią paprastai sukelia tarpusavyje priešingai nusiteikūsios

jėgos, Lietuvos žiniasklaida neišprovokavo diskusijos ir neskyrė tinkamo dėmesio svarstant Seimo nario V. Tomaševskio įstatymo projektą, nors jame buvo kalbama apie bendražmogiškas vertybes. Matyt tai buvo laikoma nereikšmingu ir nereikalingu atitinkamų grupių nenaudai išprovokuotu įvykiu. Projekte buvo siekiama gyvybės apsaugos, nes pripažįstant, kad žmogaus teisė į gyvybę yra svarbiausia prigimtinė teisė, kad teisė į gyvybę saugo įstatymas, o rūpinimasis gyvybe ir sveikata – viena pagrindinių valstybės, visuomenės ir piliečių pareigų, įstatymo projekte buvo numatoma teisė į gyvybę ir prenatalinėje fazėje (1 str.). Pagrindiniais gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos principais buvo laikomi tie, kurie teisė į žmogaus gyvybę pripažįsta nuo moters apvaisinimo. Todėl visi klausimai, susiję su gyvybės prenatalinėje fazėje apsauga, privalo būti sprendžiami, teikiant prioritetą vaiko prenatalinėje fazėje teisėms, išskyrus šiame įstatyme nustatomus atvejus (2 str.). Ketvirtajame straipsnyje buvo numatytas vaiko prenatalinėje fazėje ir nėščių moterų bei vaikų globos organizavimas, teikiant medicininę, socialinę ir teisinę globą; materialinę pagalbą ir globą nėščioms moterims, kurių materialinės sąlygos yra sunkios. Taip pat numatyta sudaryti galimybes gauti išsamią informaciją apie nėščių moterų, motinų, tėvų bei jų vaikų teises, pašalpas ir išmokas; suteikti informaciją apie institucijas ir organizacijas, padedančias spręsti psichologines ir socialines problemas bei užsiimančias įvaikinimo klausimais. Projekte buvo numatyta, kad Vyriausybė, ministerijos, kitos Vyriausybės įstaigos bei vietos savivaldos institucijos turi skatinti ir remti savanorišką visuomeninių organizacijų, Katalikų Bažnyčios, kitų tradicinių bei valstybės pripažintų religinių bendruomenių veiklą, bažnyčioms ir kitų tikėjimų bendrijoms bei visuomeninėms organizacijoms, kurios prisideda organizuojant nėščių moterų globą, steigiant šeimynas, nevyriausybinės vaikų globos institucijas ar teikiant pagalbą įvaikinant vaikus. Projekte numatytas mokymo ir ugdymo apie gyvybę prenatalinėje fazėje, apie gimimą, apie sąmoningą ir atsakingą tėvystę ir šeimos vertybes organizavimas (5 str.). Į nėštumo nutraukimo sąlygas įeina tai, kad nėštumą gali nutraukti tik gydytojas: 1) kai nėštumas gresia nėščios moters gyvybei ar sveikatai; 2) kai prenataliniai tyrimai arba kitos medicinos prielaidos rodo didelę tikimybę, jog vaisius bus sunkiai ir nepagydomai pažeistas arba sirgs nepagydoma jo gyvybei gresiančia liga; 3) kai yra pagrįstų įtarimų, jog nėštumas atsirado dėl nusikalstamų veikų. Pirmu ir antru atveju nėštumo nutraukimas būtų leidžiamas iki to momento, kol vaisius pasiekia galimybę išgyventi vienas be nėščios moters organizmo, o trečiu atveju, jei nuo nėštumo pradžios praėjo ne daugiau nei 12 savaičių. Nėštumui nutraukti reikia moters sutikimo, o jei moteris yra nepilnametė arba neveiksni, numatomas būtinas vieno iš tėvų ar jos įstatyminio atstovo rašytinis sutikimas. Tais atvejais, kai nėra įstatyminio atstovo ar kai nepilnametė jaunesnė nei 14 metų, ar moteris yra neveiksni, nėštumui nutraukti reikia teismo sutikimo. Nepilnametė šiuo atveju turi teisę pareikšti savo nuomonę, taip pat neveiksni moteris turi teisę pareikšti savo nuomonę, nebent to padaryti negalėtų dėl psichinės sveikatos būklės. Atitikimą nutraukti nėštumą pirmu ir antru atvejais konstatuoja ne nėštumą nutraukiantis gydytojas, bet kitas gydytojas, išskyrus atvejį, kai nėštumas tiesiogiai gresia moters gyvybei. Moters išprievartavimo atveju – nėštumo nutraukimas turi būti nustatytas prokuroro (6 str.).

Deja, Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui išnagrinėjus įstatymo projektą, pasirašytą 30 Seimo narių, apie gyvybės apsaugą prenatalinėje fazėje, Teisės ir teisėtvarkos komiteto narių, kurie buvo neteisnininkai, balsų dauguma buvo nubalsuota, kad tai gali prieštarauti Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir tarptautiniams įsipareigojimams. Tuo tarpu komite-

to nariai teisininkai prieštaravimo Konstitucijai šiame projekte neįžvelgė. V. Tomaševskio projekto baigtį laimėjo aktyvistai už laisvą pasirinkimą. Taigi laimėjo ne teisinis, o politinis sprendimas. Po tokio sprendimo V. Tomaševskis apgailestavo, kad Lietuvoje Dievo įsakymai nėra esminė teisinės sistemos dalis. O *Family Planning and Sexual Health Association of Lithuania* (Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacija) kaip IPPF dukterinės organizacijos vadovės pranešime buvo dėjuojami Seimo teisės Departamento argumentais: kad įstatymo projekto rengėjai pažeidė nėščios moters apsisprendimo laisvę ir kad buvo ignoruojama teisė į informaciją, išdėstyta Europos žmogaus teisių konvencijoje ir kad projekte buvo diskriminuojami Lietuvoje gyvenantys skirtingų tikėjimų žmonės.²⁴

Po Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacijos vadovės paskelbtos informacijos būtų tikslinga pateikti ir Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2005 11 04 posėdžio duomenis, svarstant V. Tomaševskio projektą. Preliminariu įvertinimu, ar *Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektas* XP-432 (2) atitinka LR Konstituciją, buvo nuspręsta, kad Seimo nario V. Tomaševskio projektas gali prieštarauti Konstitucijos 22 str. 1 daliai, teigiančiai, kad „žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas“, ir 4 daliai, jog „įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą ir kėsintis į jo garbę ir orumą“. Nustatant vaisiaus teisės į gyvybę apimtį buvo atsižvelgta į kitas konstitucines vertybes – moters teisę į privatų gyvenimą (teisę turėti ar neturėti vaikų), moters sveikatą ir gyvybę. Ieškant proporcijos tarp minėtų vertybių apsaugos būtina pagrįstai pasirinkti, iki kada prioritetą teikti moters, nuo kada – vaisiaus apsaugai. Vienas iš būdų derinti šiuos interesus – apibrėžti, nuo kurio momento draudžiama nutraukti nėštumą. Nustačius neribojamą teisės į gyvybę apsaugą – nuo pradėjimo momento, – būtų pažeista Konstitucijos 22 str. įtvirtinta moters teisė į privatų gyvenimą. Neabejotinai būtų vykdomi kriminaliniai abortai, kas sukeltų pavojų motinos sveikatai ir gyvybei (6.1). (Balsavimo rezultatai: 6 – už; 3 – prieš.) 6 balsais buvo ne tik nepritarta 30 Seimo narių pasirašytam projektui, bet ir užkirstas kelias tolesniam balsavimui Seime. Teisės ir teisėtvarkos komiteto balsavimo rezultatų išvadoje teigiama, kad V. Tomaševskio projekte Katalikų Bažnyčios išskyrimas iš kitų bažnyčių bei religinių organizacijų (projekto 4 straipsnio 2 dalyje), Teisės ir teisėtvarkos komiteto nuomone, prieštarauja Konstitucijos 43 straipsnio 1 daliai, pagal kurią „valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai“ bei šio straipsnio 7 daliai, numatančiai, kad „Lietuvoje nėra valstybinės religijos“ (6.2). (Balsavimo rezultatai: 6 – už; 3 – prieš).

Nors Lietuvos valstybė pagal aiškius kriterijus yra nustačiusi, kad tradicinėmis laikytinos 10 bažnyčių bei religinių organizacijų, turinčių juridinio asmens teises ir visuomenės paramą, o Katalikų Bažnyčios ir Lietuvos valstybės santykiai papildomai apibrėžti tarptautinėmis sutartimis, ką tik minėtas pavyzdys rodo, kad Lietuvos atstovai Seime kurdami įstatymus daugiau vadovaujasi nevyriausybinų organizacijų iš svetur arba dukterinių organizacijų, kurių centrai yra užsienyje, laisvamaniška įtaka. Vengdamas Lietuvos tradicinių bažnyčių ir religinių bendruomenių bei bendrijų nuomonės Seimas kuria įstatymus vadovaudamasis laisvamaniška ideologija, tradicines religijas eliminuodamas iš politinio šalies gyvenimo. Naudodamiesi pasaulietinės valstybės statusu ir valstybinės religijos Lietuvoje nebuvimu laisvamaniškų pažiūrų atstovai ne tik eliminuoja religines bendruomenes iš įstatymų pro-

jektų svarstymų, bet drauge ir iš teisėkūros. Taigi tam tikra prasme taip įvedama laicistinė diktatūra, kurios sąlygomis laisvamanybė siekia savo tikslų, kuriuos nesunkiai įtvirtina valstybinėje visiems skirtoje teisėje. Iš kai kurių nevyriausybinių organizacijų elgesio matyti, kad to siekiama net griauinant bažnytinę vidaus tvarką ir darant įtaką teisei jos sistemai. Taigi vengiama priklausomybės nuo Dievo ir Bažnyčios, bet įkliūnama į tam tikrų laisvamaniškų lobistinių organizacijų, kurios tarptautiniu lygiu globaliai stengiasi paveikti šalių įstatymų kūrimą bei politiką, tinklus.

Iš Seimo narės M. A. Pavilionienės elgesio neatrodo, kad ji atstovauja visų žmonių interesams Seime, bet veikiau feministiniams, proabortiniams ir antibažnytiniams judėjimams, nes atstovaudama Lietuvai Lotynų Amerikoje po susitikimo su vadinamosiomis katalikėmis vienuolėmis, kaip ji pati teigia, gavo pasiūlymų ir Lietuvoje steigti nevyriausybinių organizaciją „Katalikai už laisvą pasirinkimą“. Kadangi Seimo narė yra pasirengusi tai padaryti ir Lietuvoje, nors tai, kaip matysime vėliau, prieštarauja tarptautinei Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutarčiai, Lietuvos įstatymams, Katalikų Bažnyčios kanonų teisei. Tendencingų feministinių pažiūrų parlamentare yra ambicingai nusiteikusi keisti požiūrį į reprodukcinę moterų sveikatą, todėl ji savo laišku Sveikatos apsaugos ministrui aiškiai ir nekompromisiškai daro spaudimą ir klausia, ką jai reikės paaiškinti savo kolegėms užsienyje: kaip Lietuvos valdžia formuoja lytinės ir reprodukcinės sveikatos politiką, kodėl Lietuvoje dar nepriimti dirbtinio apvaisinimo ir lyties pakeitimo įstatymai, nepripažįstama ir nenaudojama nauja nėštumo nutraukimo technologija – mifepristonas. Parlamentarė ironizuodama ministro klausia, negi ji turės pasakyti, kad Lietuvoje Vyriausybė aklaai paklūsta Bažnyčiai ir kelių viduramžiškai mąstančių Seimo narių nuomonei.²⁵

Seimo narės M. A. Pavilionienės vyras europarlamentaras R. Pavilionis,²⁶ sprendžiant abortų klausimą Lietuvoje, maždaug tuo pat metu atstovavo Lietuvai Europarlamente, kai keletas iš ES šalių atvykusių moterų Europos parlamentui liudijo, kad jų šalyse negalima pasidaryti saugių abortų ir prie kokių gyvenimo dramų šie trūkumai atveda. Svarstyme buvo susitelkta ties moterų padėtimi Airijoje, Lietuvoje, Maltoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Slovakijoje ir Ispanijoje. Buvo kalbama, kaip viena moteris iš Lenkijos nusprendė skųstis Europos žmogaus teisių teismui Strasbūre, kuris 2005 m. vasario mėn. informavo Lenkijos vyriausybę, kad gauta peticija, ir paprašė atsakyti į specifinius klausimus. (Šiuo metu bylos baigtis dar neaiški.) Diskusijos apibendrinimuose tarp kitų klausimų, konkrečiai skirtų ES, buvo iškeltas kaip diskriminacinis klausimas abortų ribojimas. Todėl buvo siūloma atsakyti į klausimus, kaip užkirsti kelią, kad ES nebūtų diskriminacijos: 1) Ką ES dėl to turėtų daryti? 2) Ar abortų įstatymai turėtų priklausyti nuo pačių šalių narių apsisprendimo? 3) Ar abortas Europos Sąjungoje yra problema? 4) Ką ES piliečiai gali padaryti vieni dėl kitų ir dėl pilietinės visuomenės apskritai ir t. t. Nors atrodytų, kad diskusija turėjo atspindėti platų nuomonių spektrą, tačiau joje išskirtinai tedalyvavo tik europarlamentarai, priklausantys arba kitaip susiję su proabortinėmis organizacijomis, kaip antai Tarpparlamentinis visuomenės plėtros forumas ir Tarptautinės planuotos tėvystės federacija, bei jų lobistai. Apibendrinami susitikimą Europos parlamento nariai išsiuntė atvirą laišką žiniasklaidai „Padarykime abortą Europos Sąjungoje visų moterų teise“ (*Make abortion a right for all women in the European Union*). Šį laišką pasirašė keliolika europarlamentarų, tarp jų ir Seimo narės M. A. Pavilionienės vyras. Tai rodo plačius abortų šalininkų užmojus, nes šiuo laišku buvo siekiama paraginti ES pripažinti

seksualines ir reprodukcinės teises kaip moterų teises; jos, be abejo, apimtų ir vadinamojo „saugaus aborto“ paslaugas.²⁷

Kalbant apie CFFC kaip apie proabortinę nevyriausybinę organizaciją, kurios centras yra Vašingtone, Vatikano Valstybės sekretorius kardinolas Angelo Sodano žino, kad šios organizacijos siekis – nutildyti Katalikų Bažnyčią. Šiai organizacijai neparanku, kad Apaštalų Sostas Jungtinių Tautų organizacijoje gali pasisakyti ir užimti tam tikrą poziciją vienu ar kitu klausimu. Būtent šių paskatų vedama 1999 m. CFFC pradėjo propagandinę kampaniją žiniasklaidoje, ragindama JT nares atimti iš Apaštalų Sosto stebėtojo statusą Jungtinėse Tautose. Šis statusas oficialiai buvo suteiktas 1964 m. Vykdydama šią kampaniją CFFC naudojami 450 grupių, pasisakančių už abortus, seksualines teises, ji įsteigė specialiai šiai kampanijai skirtą interneto tinklą. Be abejo, šių grupių nariai yra palankūs ir priklauso būtent priešiškomis ir nepritariančioms Katalikų Bažnyčiai organizacijoms. Pavyzdys galėtų būti organizacijos, kovojančios už moterų kunigystę ar kunigų vedybas (pvz., vedė kunigai). Nenuostabu, kad ir IEPFPD 2002 m. oficialiai įsitraukė į CFFC paskelbtą kampaniją prieš Apaštalų Sostą.²⁸ Vatikano Valstybės sekretorius pamini daugybę kitų organizacijų, kurios siekiamos naujų įstatymų gina paskirų grupių (homoseksualų, ateistų, agnostikų...) teises, aišku, drauge norėdamos eliminuoti iš aktyvios veiklos tuos, kurie skelbia kitas idėjas negu jie. Arkivyskupas Renato Martino, kaip Apaštalų Sosto atstovas Jungtinių Tautų organizacijoje 1999 m. skaitydamas pranešimą JT organizacijoje, priminė, kad Apaštalų Sostas nuo IV a. turi aktyvią ir pasyvią legacijos teisę ir kad tarptautinis teisinis statusas Apaštalų Sostui visą laiką buvo visuotinai pripažįstamas, nes diplomatiniai santykiai visą laiką buvo užmegzti su daugeliu tautų. Todėl jam nesuprantami kai kurių organizacijų metami Vatikanui kaltinimai dėl atseit jam suteiktos privilegijos – narystės Jungtinių Tautų organizacijoje. Nepaisant organizacijos aktyvių veiksmų žiniasklaidoje, Jungtinėse Tautose šie raginimai nesusilaukė dėmesio. 2000 m. gegužės mėnesį JAV Katalikų vyskupų konferencija viešai paskelbė šią organizaciją apsišaukėliška, besigviešiančia būti autentišku katalikų balsu, nekatalikiška ir destruktivia, iškraipančia katalikų mokymą apie pagarbą negimusiai gyvybei. Drauge vyskupai pažymėjo, kad ši organizacija yra galingų aborto lobistų sparnas tiek Jungtinėse Valstijose, tiek pasaulyje; ją finansuoja turtingi privatūs fondai, propaguojantys abortą kaip gyventojų skaičiaus kontrolės metodą.²⁹ 2000 m. vasario mėnesį JAV kongresmenai (dauguma respublikonai) reaguodami į priešvaticaninę politiką pasmerkė proabortinių organizacijų išpuolius, kuriais siekiama Apaštalų Sostą pašalinti iš Jungtinių Tautų organizacijos.³⁰

Religinių bendruomenių ir bendrijų padėtis Lietuvos nacionalinėje teisėje

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 str. buvo įtvirtintos žmogaus tikėjimo ir sąžinės laisvės ir taip užtikrinamas jų įgyvendinimas. Taip išreiškiama principinė valstybės nuostata religinių bendrijų atžvilgiu. Konstitucijos nuostatose yra numatyta, kad kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo. Niekam nesuteikiama teisė kitą asmenį versti ir niekas negali būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją ar tikėjimą. Žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą negali būti apribota kitaip, tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją

tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas pagrindines asmens teises ir laisves.

Konstitucijos 25 straipsnyje žmogui suteikiama teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip įstatymu, jei tai būtina saugant žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę ar ginant konstitucinę santvarką. Ši laisvė negali būti suderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija. Žmogaus įsitikinimais, praktikuojama religija ar tikėjimu negali būti pateisinamas nusikaltimas ar įstatymų nevykdymas (27 str.). Tik laikydamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų žmogus gali įgyvendinti savo teises ir laisves ir drauge nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių (28 str.).

Valstybė konstituciškai išskeldama žmogaus teises pažymi, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų (29 str.). Lietuvos piliečiams laiduojama teisė dalyvauti šalies valdyme tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, taip pat nedraudžiama kritikuoti valstybės įstaigas ar pareigūnų darbą su teise apskųsti jų sprendimus (33 str.). Konstituciškai pripažįstant teisę piliečiams laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas drauge numatoma sąlyga, kad šių organizacijų tikslai ir veikla nėra priešinga Konstitucijai ir įstatymams. Todėl politinių partijų, kitų politinių ir visuomeninių organizacijų steigimas ir veikla reglamentuojami įstatymais (35 str.). Tą patį patvirtina ir Lietuvos Respublikos Religinių bendruomenių ir bendrijų 1995 m. spalio 4 d. įstatymas,³¹ kuriame numatyta, kad tikintieji ne tik gali laisvai jungtis į religines bendruomenes, bendrijas bei kurti religines organizacijas (2 str.), bet ir apibrėžiama, kad religinė bendruomenė kaip asmenų grupė siekia įgyvendinti tos pačios religijos tikslus, taip pat ir religinės bendrijos yra bažnytinių ir joms tolygių religinių organizacijų – bendruomenių, siekiančių įgyvendinti tos pačios religijos tikslus, – susivienijimai, o jų religiniai centrai yra aukštesniosios religinių bendrijų valdymo institucijos (4 str.). Todėl religinės bendruomenės ir bendrijos turi teisę laisvai organizuotis pagal savo hierarchinę ir institucinę struktūrą, vidaus gyvenimą tvarkyti savarankiškai pagal savo kanonus, statutus bei kitas normas (7 str.).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 str. pabrėždamas, kad nėra valstybinės religijos, skelbia, kad valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos yra remiamos visuomenės ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai. Valstybės pripažintoms bažnyčioms bei kitoms religinėms organizacijoms suteikiamos juridinio asmens teisės. Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus bei statutus ir laisvai gali skelbti savo mokslą. Bažnytinių bei religinių organizacijų būklė valstybėje nustatoma susitarimu arba įstatymu, todėl jų mokslo ir kita tikybinė veikla negali prieštarauti Konstitucijai ir įstatymams. Valstybės pripažinimas reiškia, kad valstybė palaiko religinių bendrijų dvasinį, kultūrinį ir socialinį palikimą. Valstybės pripažinimą suteikia Lietuvos Respublikos Seimas. Religinės bendrijos gali kreiptis dėl valstybės pripažinimo praėjus 25 metams nuo pirminio (kai nurodytas pirminis įregistravimas yra įvykęs ir kai religinė bendrija teisėtai veikė Lietuvoje po 1918 m. vasario 16 d.) jų įregistravimo Lietuvoje. Pripažinimo klausimą Seimas sprendžia gavęs Teisingumo ministerijos išvadą. Jeigu prašymas nepatenkinamas, pakartotinai galima kreiptis praėjus 10 metų nuo prašymo nepatenkinimo dienos (6 str.).³²

Tradicinių religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų pagal jų kanonus, statutus ar ki-

tas normas įsteigti juridiniai asmenys įgyja juridinio asmens teises tada, kai jų vadovybė raštu informuoja Teisingumo ministeriją, o ši tai išformina įstatymų nustatyta tvarka. Kitos religinės bendruomenės ir bendrijos įgyja juridinio asmens teises nuo jų įstatų ar juos atitinkančių dokumentų įregistravimo datos ir kai juos pripažįsta bendrijų vadovybė ir tai raštu praneša Teisingumo ministerijai. Todėl pateikiamuose registruoti religinės bendruomenės, bendrijos įstatuose ar juos atitinkančiame dokumente turi būti nurodoma: 1) religinės bendruomenės ar bendrijos pavadinimas ir jos buveinė; 2) išpažįstamo religinio mokymo pagrindai, veiklos kryptis ir tikslai; 3) religinės bendruomenės ar bendrijos organizacinė struktūra, vadovybė; 4) religinei bendruomenei ar bendrijai priklausančio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarka; 5) religinės bendruomenės ar bendrijos likvidavimo ir likusio turto paskirstymo ją likvidavus tvarka (11 str.).³³

Pranešime apie tradicinių religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti įsteigtus juridinius asmenis turi būti patvirtinta, kad įsteigimo aktą pasirašė kompetentinga vadovybė pagal konkrečios religinės bendruomenės ar bendrijos kanonus, statutus ar kitas normas, o jei steigiama kita religinė bendruomenė, bendrija ar centras, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti įsteigto juridinio asmens Registre turi būti pateikti įstatai ar juos atitinkantis dokumentas, steigiamojo susirinkimo protokolai, identifikavimo kodas, buveinės adresas, nurodyti vadovai ir t. t. (1–3 punktai). Pasikeitus tradicinių religinių bendruomenių, bendrijų ar centrų, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti įsteigtų juridinių asmenų Registro duomenims, Teisingumo ministerijai išsiunčiamas pranešimas, pasirašytas kompetentingos vadovybės pagal konkrečios religinės bendruomenės ar bendrijos kanonus, statutus ar kitas normas (5 punktas). Pasikeitus kitų religinių bendruomenių, bendrijų ar centrų, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti įsteigtų juridinių asmenų įstatams ar juos atitinkantiems dokumentams ar Registro duomenims, Teisingumo ministerijai šalia kitų reikalavimų, įstatų ar juos atitinkančių dokumentų pateikiami pakeitimai ir visas pakeistas tekstas bei įstatų ar juos atitinkančių dokumentų pakeitimo teisėtumą patvirtinantis kompetentingo organo sprendimas pakeisti įstatus (6 punktas). Pasikeitus kitos religinės bendruomenės, bendrijos, centro, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti, Teisingumo ministerijai pateikiami dokumentai, atspindintys pakeitimus bei kompetentingo organo sprendimas pakeisti nuostatus (7 punktas). Nagrinėjant šią temą mums ypač aktualu atkreipti dėmesį į Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymo 3.6 punktą, kur yra sakoma, kad bendruomenei, bendrijai ar centrui norint vartoti savo pavadinime žodį *katalikas* registruojantis būtina pateikti raštišką Katalikų Bažnyčios vadovybės (vyskupo) sutikimą, lygiai taip pat kaip pavadinime vartojant Lietuvos Respublikos oficialųjį ar tradicinį (trumpąjį) valstybės pavadinimą būtina gauti Teisingumo ministro leidimą (3.5 punktas).³⁴ Tas pat principas taikomas ir steigiant, keičiant, reorganizuojant bei pertvarkant politines partijas, politines organizacijas bei jų filialus ar atstovybes (1.9 punktas, kai vartojamas žodis *katalikas*, ir 1.8 punktas – kai vartojamas valstybės pavadinimas).³⁵

Jei religinė bendruomenė, bendrija ar centras veikia ne pagal įregistruotus įstatus ar juos atitinkančius dokumentus arba jų veikla pažeidžia Konstituciją ar įstatymą, Teisingumo ministerija praneša apie tai raštu tai pažeidusiai religinei bendruomenei, bendrijai ar centrui ir nurodo terminą, per kurį pažeidimai turi būti ištaisyti. Pažeidimų neištaisius, Teisingumo ministerija gali kreiptis į teismą dėl religinės bendruomenės, bendrijos ar centro veiklos sustabdymo (20 str.).³⁶

Konstitucijos 43 str. antrosios pastraipos teiginį, jog tradicinėms bažnyčioms ir religinėms organizacijoms pripažįstamas juridinio asmens statusas, suprasti reikia atsižvelgiant į tai, kad konkrečių religinių bendruomenių juridinio asmens teisės įforminamos tada, kai jų vadovybė apie susikūrimą praneša Teisingumo ministerijai ir yra numatomas konkrečios bendruomenės tradicijų tęstinumas, atsižvelgiant į tos religinės bendrijos kanonus, statutus ir kitas normas. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo³⁷ 5 str. išvardijamos valstybės pripažintos tradicinės Lietuvos religinės bendruomenės ir bendrijos: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų. Be to, 2001 m. liepos 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu nr. IX-464 buvo pripažinta ir Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga.³⁸

Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad išskirtinis tradicinių bažnyčių ir religinių organizacijų pripažinimas suteikiant joms juridinio asmens statusą yra nesuderinamas su draudimu teikti joms privilegijas. Tačiau tokia kolizija yra tariama ir išorinė, nes Konstitucijos 29 str. pripažįstama visų asmenų lygybė prieš įstatymą, teismą ir kitas valstybės institucijas ar pareigūnus, 43 str. išreiškia valstybės požiūrį į religinius visuomeninius darinius, atsižvelgiant į jų reikšmingumą valstybės susidarymo ir raidos atžvilgiu. Prioritetas pamatinei religijai ir kultūrai paprastai suteikiamas remiantis kalbos, religijos ir kultūros ištakomis, reikšme ir įtaka krašto dvasiniam, kultūriniam ir socialiniam gyvenimui. Diferencijuotą religijų ir kultūrų traktavimą ir kiekvienoje valstybėje, ir Lietuvoje lemia ne skirtingas žmonių, bet religijų ir kultūrų kaip nacionalinio paveldo vertinimas. Todėl galime sakyti, kad 29 str. ir 43 str. vienas kitą papildo, laiduodami kiekvienam Lietuvos piliečiui religinės ir kultūrinės saviraiškos laisvę, kartu gerbdami ir globodami religijas, teikiančias Lietuvos visuomenei egzistencinį įprasminimą bei sukūrusias esminį istorinį, dvasinį, socialinį ir kultūrinį paveldą.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarime³⁹ sakoma, kad tradicinių bažnyčių bei religinių organizacijų pripažinimo instituto konstitucinis įtvirtinimas reiškia, kad valstybinis jų pripažinimas yra neatšaukiamas, nes tradiciškumas nėra nei sukuriamas, nei panaikinamas įstatymų leidėjo valios aktu. Tai nėra bažnyčių ar religinių organizacijų sukūrimas, bet jų tradiciškumo įvardijimas, nepriklausantis nuo įstatymo leidėjo valios; tai jų santykių su visuomene būklės konstatavimo aktas, atspindintis visuomenės religinės kultūros raidą ir būklę. Pažymėtina, kad nustatyti įvairioms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms skirtingą statusą valstybėje galima tik remiantis Konstitucijoje nurodytais kriterijais. Konstitucijos 43 str. pirmosios dalies nuostata, kad Lietuvoje tradicinės bažnyčios bei religinės organizacijos yra konstitucinis pagrindas, kuriuo remiantis gali būti nustatoma tradicinių bažnyčių bei religinių organizacijų būklės valstybėje skirtingumas. Tai reiškia, kad, neapribojant Konstitucijoje įtvirtintų visoms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms garantuojamų teisių, tradicinėms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms įstatymu gali būti laiduojamos ir tokios teisės, kurių neturi netradicinės bažnyčios bei religinės organizacijos. Tai rodo, kad bažnyčių bei religinių organizacijų įvardijimas tradicinėmis yra ypatingas jų valstybinio pripažinimo būdas (6 punktas). Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimo 7 punkte patvirtinama Konstitucijos 43 str. nuostata, jog nėra valstybinės religijos, o tradiciškumas netapatinimas su valstybiškumu. Tuo norima parodyti, kad bažnyčios bei religinės organizacijos nesikiša į valstybės, jos

institucijų ir pareigūnų veiklą, neformuoja valstybės politikos, o valstybė nesikiša į bažnyčių bei religinių organizacijų vidaus reikalus ir jos laisvai gali tvarkytis pagal savo kanonus ir statutus. Tai rodo, kad Lietuvos valstybė ir jos institucijos yra pasaulėžiūros atžvilgiu neutralios, t. y. kad valstybės ir tikybos sritys, valstybės ir bažnyčių bei religinių organizacijų paskirtis, funkcijos ir veikla yra atribota. Konstitucinio teismo nutarime aiškiai pabrėžiama, kad valstybės neutralumas ir pasaulietiškas negali būti akstinas diskriminuoti tikinčiuosius, varžyti jų teises ir laisves. Taigi valstybės pasaulietiškas suponuoja ir valstybės nesikišimą į bažnyčių bei religinių organizacijų vidaus gyvenimą.

Konstitucinis Teismas to paties sprendimo 5 punkte pabrėžia minties, tikėjimo ir sąžinės laisvę. Įsitikinimais bei jų raiška žmogus įtvirtina ideologinį, kultūrinį ir politinį pliuralizmą. Tačiau drauge sakoma, kad valstybė turi būti neutrali įsitikinimų atžvilgiu, ji neturi teisės nustatyti kokią nors privalomą pažiūrų sistemą. Įsitikinimų turinys – privatus žmogaus reikalas. Nors laisvė turėti įsitikinimus negali būti ribojama, tačiau kartu numatoma, kad ji gali būti ribojama, kai reikia apsaugoti Konstitucijos 25 str. 3 dalyje išvardytas vertybes – žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę, ginti konstitucinę santvarką. Asmens teisės ar laisvės ribojimo pagrįstumas demokratinėje visuomenėje gali būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti teisingumo sampratą bei reikalavimus ir Konstitucijoje nustatytas atitinkamos teisės ar laisvės ribojimo galimybes bei sąlygas, numatytas Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarime. Bet koks pagrindinių teisių ir laisvių ribojimas sietinas su konkuruojančių vertybių racionaliu santykiu, garantuojančiu, kad apribojimais nebus pažeista atitinkamos žmogaus teisės esmė. Nors valstybė ir negali nustatyti privalomų reikalavimų, kad asmuo nurodytų savo tikėjimą, požiūrį į tikėjimo dalykus, tačiau ji turi pareigą užtikrinti, kad pats tikintysis ar netikintysis (vienas ar su kitais) naudotųsi jam garantuota minties, tikėjimo ir sąžinės laisve taip, kad nebūtų pažeistos kitų asmenų teisės ir laisvės (28 str.) ir kad žmogus savo įsitikinimais, praktikuojama religija ar tikėjimu nepateisintų nusikaltimų ar įstatymų nevykdymo (27 str.).

Sistemiškai nagrinėjant Konstitucijos 26 str. nuostatas Konstitucinis teismas pažymi, kad minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė neatsiejama nuo Konstitucijoje įtvirtintų principų: asmenų lygybės, privilegijų neteikimo ir nediskriminavimo (29 str.), bažnytinės santuokos registracijos valstybinio pripažinimo (38 str.), valstybinių ir savivaldybių mokymo ir auklėjimo įstaigų pasaulietiškas (40 str.), tradicinių Lietuvoje bažnyčių bei religinių organizacijų, kitų bažnyčių ir religinių organizacijų, jeigu jos atitinka Konstitucijoje numatytus kriterijus, valstybinio pripažinimo (43 str.), tikibinės veiklos laisvės, bažnyčių bei religinių organizacijų tvarkymosi laisvės, valstybinės religijos nebuvimo bei nuo universalaus konstitucinio teisinės valstybės principo ir Konstitucijos preambulėje skelbiamo atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekio, kitų konstitucinių principų (4 punktas).

Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savo kanonus ir statutus, vadinasi, mums, krikščionims katalikams, svarbu išsaugoti tikinčiųjų teisių, laisvių ir pareigų kategorijas, patvirtintas tiek kanonų teise, tiek visais Katalikų Bažnyčios Magisteriumo dokumentais ir tarptautinėmis sutartimis. Savo kanonus ar religinės teisės rinkinius turi ir kitos religijos: Rusijos Stačiatikių Bažnyčia dar XIII a. sudarė savo teisės rinkinį *Kormčaja kniga*, paremtą Bizantijos Bažnyčios nomokanonais; judaizmo išpažinėjai turi religinių, etinių normų rinkinį Talmudą, Senojo Testamento reikalavimus; prieškarinio Lietuvoje Evange-

likų reformatų Bažnyčios sinodas kasmet išleisdavo po kelis kanoninius sprendimus, skirtus konkrečioms vietos Bažnyčios reikalams ir t. t.

Kiekviena religinė bendrija turi savo veiklos prioritetus ir savitų visuomeninės veiklos tikslų, todėl Konstitucijos 43 str. penktojoje pastraipoje numatyta, kad bažnyčių bei kitų religinių organizacijų būklė valstybėje nustatoma susitarimu arba įstatymu. Tai gana lanksiti formuluotė, kuri leidžia sutartyse, valstybės sudarytose su religinėmis bendrijomis, atsižvelgti į kiekvienos religijos specifiką ir patenkinti teisėtus tam tikros piliečių dalies poreikius. Kadangi skirtingos religinės bendrijos gali turėti skirtingus religinius teisinius bruožus, reglamentuojančius asmenų, išpažįstančių tam tikrą religiją, gyvenimą, šių asmenų santykių su kitokia socialine aplinka, valstybinis religijų įstatymas ne visada gali būti pakankamai universalus, kad patenkintų visų religinių bendrijų interesus. Be to, kiekvienos religinės bendrijos interesų įteisinimas gali būti nepriimtinas visos valstybės požiūriu. Įteisindama skirtingų religijų specifinius poreikius, valstybė, kaip piliečių daugumos valios vykdytoja, stengiasi atsižvelgti į tradicinių religijų esminius interesus, kurie tam tikru aspektu yra ir valstybės interesai. Sudarant sutartis paprastai išryškintas ne draudimas, bet pozityvios nuostatos, įtvirtinančios tam tikrų istorinių grupių diferenciaciją, kuri reiškia jų teisių saugos didinimą valstybinių galių priemonėmis. Be abejojimo, sudarant sutartis kreipiamas dėmesys į tai, kad jose įtvirtinamos nuostatos neprieštarautų nei religinės bendrijos kanonams, nei valstybės Konstitucijai. Vadinas, šalies teritorijoje gali veikti tarsi nacionalinių lygmenį pranokstanti religinė sistema su jai būdingais pasaulėžiūros ar net politikos ypatumais. Tokia valstybinė sutartis su tokios religinės bendrijos vietine ar tarptautine vadovybe saviškai padeda išvengti nepageidaujamo religinių bendrijų poveikio šalies vientisumui bei piliečių konsolidacijai.

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso bendrosiose normose patvirtinamas tarptautinės teisės pirmumo, palyginti su nacionaline teise, principas, taikomas visoms Lietuvos galiojančioms sutartims. Tokia nuostata visiškai atitinka visuotinai pripažintus tarptautinės teisės principus, Konstitucijos 135 str. ir 1969 m. Jungtinių Tautų Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės nuostatas.⁴⁰ Todėl ji turi būti taikoma ne tik sprendžiant taikytinos teisės klausimus, bet ir visais kitais atvejais, kai kyla vidaus teisės ir tarptautinės teisės kolizija, nes galiojanti tarptautinė sutartis yra sudedamoji nacionalinės teisės dalis, jos normos civiliniams santykiams taikomos tiesiogiai. Lietuvos Respublikos Tarptautinių sutarčių įstatymo 11 str. 1 dalyje nustatyta, kad įsigaliojusi Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis Lietuvos Respublikoje privaloma vykdyti, jos nesilaikymas ir nevykdymas negali būti grindžiamas vidaus teisės normomis, nes remiantis 1969 m. Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės 26 str. kiekvieną galiojančią sutartį sutarties dalyvės yra privalo sąžiningai vykdyti.⁴¹

Stebint kai kurių užsienio valstybių organizacijų Lietuvoje vykdomą agresyvią veiklą, derėtų prisiminti ir Lietuvos Respublikos Civilinį kodeksą, kurio Bendrosiose normose sakoma, kad nesvarbu, kurioje valstybėje buvo įsteigtas juridinis asmuo ar kita organizacija, jo padalinių civilinis teisnumas nustatomas pagal Lietuvos Respublikos teisę, o juridinių asmenų ar kitų organizacijų, kurių vienas yra Lietuvoje, o kita yra užsienio valstybėje, susijungimas, prijungimas arba buveinės perkėlimas turi įtakos civiliniam teisnumui Lietuvos Respublikoje tik tuo atveju, jei šie veiksmai buvo atlikti pagal abiejų valstybių teisę (1.19 str.; str. 1.21).⁴²

Tarptautinės teisės vadovėlis valstybei priskiria ją sudarančią žmonių bendruomenę, t. y. tautą, kuri politinių organizacijų dėka tam tikroje teritorijoje kuria suverenią valstybę. Ter-

minas *teisės subjektai*, arba *subjektai tout court*, teisės moksle turi tikslas technines reikšmes, kuriomis stengiamasi parodyti, kas ir kam taisyklių sistemoje taikoma kaip teisės ir pareigos. Todėl teisės subjektiškumas yra suprantamas kaip sinonimas juridiniam asmeniui arba teisnumui.⁴³ Jeigu šiandien sakoma, kad žmonių susvetimėjimą ir politinį abejingumą galima įveikti tik per kultūrą ir tautinį ugdymą, reikia, kad atsirastų valstybės ir visuomenės sąvokų ryšys. Be tvirtai apibrėžtos moralės, teisinės atsakomybės ir tautinio-žmogiškojo patriotizmo, pasiteisinimas tolerancijos kūrimu ginant netgi antidemokratinus veiksmus, neapsaugos valstybės pamatų. Humanistiniais ir demokratijos išsaugojimo tikslais vartojamas lotyniškas žodis *mandatus* reiškia organizacijos, tam tikros teritorijos rinkėjų įgaliojimą asmeniui atstovauti jiems kokiame nors aukštesnio lygio forume. Įgaliojimas paprastai suteikiamas už pasižadėjimą vykdyti, propaguoti įgaliojančius reikalavimus bei nuostatas ir jų paisyti. Tad jeigu Seimo nariams Konstitucija suteikia teisę nepaisyti rinkėjų suteikto mandato (59 str.), nebegali būti ir sąžinės, nes sąžinė – dorovinio atsakingumo už savo poelgius jausmas. Tokiu atveju valstybės interesai tampa ne tautos interesais pagrįstu atstovavimu, o savo interesais, nes privati sąžinė sutapatinama su valstybės interesais, o Lietuvos Konstitucija tampa visuomenei ir demokratijai pavojingų, niekam neatsakingų subjektų veikos įstatymu.⁴⁴ Bendrija, nepaisanti viešosios nuomonės ir siekianti kuo daugiau savanaudiškų tikslų, tendencingai stengiasi pakeisti ir teisinę tvarką, kultūrą, kartais net nepalikdama vietos žmoniškumui. Tai rodo, kad laisvas, bet dehumanizuotas individas nebeturi galimybių dėl globalaus postmodernistinio liberalizmo ydų – narkomanijos, įvairaus sekso pasiūlos – įtakos apginti save ir kitus. Todėl, jeigu sakoma, kad valstybę kuria Tauta (Konst. 2 str.) ir kad valstybė pripažįsta tradicines bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas, kai jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas neprieštarauja įstatymui ir dorai (Konst. 43 str.), vadinasi, Lietuvos pilietybė, taip pat ir religinis gyvenimas, saisto ne zoologinį vienetą ar belytį visuomenės narį, o kuriantį ir turintį tikslą savo istorinės valstybės pilietį. Todėl ginant demokratinę tautos egzistenciją negalima leisti, kad valstybės kūrimo ir valdymo menas būtų paverstas valstybinių institucijų gudravimo ir klastingumo menu, kurį kartkartėmis perima tarpusavyje kovojantys politikai, valdininkai ar lobistai, valstybės piliečių daugumą (turima galvoje visi tradicinių bažnyčių ir organizacijų nariai) palikdami nuošalyje.

Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartys

Pliuralistinei visuomenei svarbu nustatyti teisingą santykį tarp politinės bendruomenės ir Bažnyčios, kad būtų aiškiai skiriamas krikščionių, kaip krikščioniška sąžine besivadovaujančių piliečių, tiek paskiras, tiek kolektyvinis veikimas savo vardu nuo to, kas daroma Bažnyčios vardu drauge su ganytojais. Bažnyčia savo uždavinio ir kompetencijos srityje jokiū būdu negali būti maišoma su politine bendruomene ir negali būti susijusi su jokia politine sistema, nes ji yra žmogaus transcendencijos ženklas ir apsauga. Nors Bažnyčia ir politinė bendruomenė savo srityse yra nepriklausomos ir autonomiškos, tačiau abi, nors ir skirtingais pagrindais, tarnauja tų pačių žmonių asmeniniam ir socialiniam pašaukimui. Šis tarnavimas bendram labai bus juo sėkmingesnis, juo labiau Bažnyčia ir politinė bendruomenė gerbs sveiką bendradarbiavimą atsižvelgiant į vietos ir laiko sąlygas. Bažnyčia

nesudėdama vilčių į pilietinės valdžios privilegijas visur ir visada teturi teisę laisvai skelbti tikėjimą, savo doktriną apie visuomenę, vykdyti savo pareigą žmonėms bei daryti moralinius sprendimus, liečiančius politinei tvarkai priklausančius dalykus, kai to reikalauja pagrindinės asmens teisės ir sielų išganymas. Vykdydama savo misiją žemėje Bažnyčia vadovaujasi Evangelija, todėl jos pareiga išaukštinti ir globoti tai, kas teisinga, gera ir gražu žmonių bendruomenėje.⁴⁵

Pacta sunt servanda (sutarčių reikia laikytis) – tai pagrindinis tarptautinės teisės principas, kuris yra taikomas ir kanonų teisėje. Tokie Bažnyčios ir valstybės santykius reguliuojantys susitarimai gali būti įvairūs: konkordatai, reguliuojantys bendrai visus Bažnyčios ir valstybės santykius, tarp Bažnyčios ir Valstybės atskirais klausimais pasirašytos sutartys, protokolai, *modus vivendi*, konvencijos. Pasirašant įvairius tarptautinius susitarimus popiežius veikia ne kaip Vatikano valstybės suverenas, o kaip Katalikų Bažnyčios, kurios aukščiausia institucija yra Apaštalu Sostas, vadovas.⁴⁶

1918 m. vasario 16 d. Lietuvai atkūrus valstybingumą, 1927 m. rugsėjo 27 d. buvo pasirašytas Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos Konkordatas, kuriuo buvo siekiama nustatyti Katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje ir sukurti taisykles, pagal kurias bus nuolat tinkamai tvarkomi Bažnyčios reikalai.⁴⁷ 1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 2000 m. gegužės 5 d. buvo sudaryta Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos Sutartis *Dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje*; kita – *Dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų*; trečia – *Dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados*.⁴⁸

Pirmąją sutartimi buvo siekiama reglamentuoti santykius tarp Katalikų Bažnyčios ir Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros srityje – Šv. Sostui vadovaujantis Vatikano II Susirinkimo dokumentais, ypač *Gravissimum educationis* deklaracija ir kanonų teisės normomis, o Lietuvos Respublikai vadovaujantis savo Konstitucija. Tiek Šv. Sostas, tiek Lietuvos Respublika remdamiesi tarptautinės bendrijos pripažintu ir skelbiamu sąžinės ir religijos laisvės principu, atsižvelgdami į svarbų moralinį, kultūrinį ir istorinį Katalikų Bažnyčios indėlį į Tautos gyvenimą, konstatavo, kad katalikai yra gausiausia bendrija iš valstybės pripažintų tradicinių religinių bendrijų Lietuvoje. Gerbdamos religijos laisvės principą, Lietuvos Respublika ir Katalikų Bažnyčia bendradarbiauja, siekdamos žiniasklaidoje ir viešajame gyvenime laiduoti pagarbą religiniams įsitikinimams ir nuostatoms, taip pat etinėms bei religinėms vertybėms, religiniams simboliams bei sakraliniams objektams (12 str. 3 punktas). 13 str. 1 punktu pabrėžiama kultūrinė ir istorinė Katalikų Bažnyčios palikimo svarba, todėl susitariančios Šalys ir toliau įsipareigoja kartu išsaugoti šį paveldą.

Antrąją sutartimi Šalys siekia teisiškai sutvarkyti santykius tarp Katalikų Bažnyčios ir Lietuvos Respublikos. Šv. Sostas to siekia remdamasis Vatikano II Susirinkimo dokumentais ir kanonų teisės normomis, o Lietuvos Respublika – Konstitucijos nuostatomis. Atsižvelgiant į ypatingą Katalikų Bažnyčios vaidmenį, ypač ugdant lietuvių tautos moralines vertybes, bei jos istorinį ir dabartinį įnašą į socialinę, kultūrinę ir švietimo sritį, susitariančios Šalys, pripažindamos, kad Lietuvos Respublikos piliečių dauguma išpažįsta katalikų religiją, laikydamosi tarptautinės teisės dokumentuose įtvirtinto religijos laisvės principo, susitarė pripažinti viena kitos autonomiškumą savo srityje bei abiem šalims priimtinais būdais bendradarbiauti švietimo, kultūros, šeimos, socialiniais, ypač dorovės bei žmogaus orumo apsaugos, klausimais (1 str.). Lietuvos Respublika įsipareigojo pripažinti Katalikų Bažnyčiai juridinio asmens statusą bei pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus Katalikų Bažnyčios

institucijoms, kurios pagal kanonų teisę turi viešojo ar privataus juridinio asmens statusą. Kompetentingai Katalikų Bažnyčios institucijai vadovaujantis kanonų teisės normomis įsteigus, pakeitus, panaikinus ir pripažinus bažnytinius juridinius asmenis, apie tokius sprendimus informuojama kompetentinga valstybinė institucija, kad su jais susiję pasikeitimai būtų įregistruoti pagal valstybės teisės reikalavimus (2 str.). Lietuvos Respublika garantuodama laisvę išpažinti ir viešai praktikuoti katalikų religiją (7 str.) sykiu garantuoja teisę steigti organizacijas Katalikų Bažnyčiai būdingiems tikslams siekti ir jos veiklai vykdyti, veiklos civilinius aspektus reglamentuojant Lietuvos Respublikos aktais. Tikinčiųjų organizacijos ir institucijos, norinčios pavadinime vartoti žodį *katalikų*, įgyja šią teisę gavusios raštišką kompetentingos Bažnyčios vadovybės sutikimą. Tikinčiųjų katalikiškas organizacijas Valstybė remia ir kviečia bendradarbiauti abipusiai rūpimais klausimais tais pačiais pagrindais kaip ir kitas nevyriausybinės organizacijas (14 str.).

Trečiajame sutartimi buvo siekiama laiduoti nuolatinę sielovadą Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujantiems katalikams abiem susitariančioms Šalims priimtiniu būdu.

Baigiant šią straipsnio dalį galima būtų padaryti atitinkamą išvadą. Net jei būtų sakoma, kad Lietuvos Respublika yra įsipareigojusi vykdyti tarptautinius susitarimus, nesinorėtų tikėti, kad Lietuva yra priėmusi skirtingus tarptautinius įsipareigojimus, prieštaraujančius vienas kitam, arba kad Lietuvos Respublika su Apaštalo Sostu pasirašė sutartis, prieštaraujančias Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Veikiau dėl teisinio neišmanymo arba dėl Tarptautinės sutarties su Šv. Sostu nevertinimo, arba dėl kai kurių prieš Bažnyčią nukreiptų nevyriausybinių organizacijų aktyvios veiklos ir Seimo narių pasidavimo jų įtakai mūsų valstybės ir Bažnyčios santykiai patyrė tam tikrą įtampą ir Bažnyčia buvo diskredituojama. Kai Seimo nariai palaiko tas grupes, kurių veikla yra nukreipta prieš pačią Katalikų Bažnyčią, Katalikų Bažnyčios autonomiškumą, pažeidimus atskleidžia ne tik tarptautinė Lietuvos Respublikos sutartis, bet ir Kanonų teisės kodeksas, kurio subjektais laikomi katalikai privalo nenukrypti nuo Bažnyčios Magisteriumo ir yra įpareigoti paklusti Katalikų Bažnyčios teisei sistemai.

Fizinio ir juridinio asmens statusas kanonų teisėje

Bažnyčia, gerbdama konkordatinės teisės principus, netgi ir pakeitusi 1917 m. Kanonų teisės kodeksą (CIC`17), 1983 m. nauju kodeksu CIC`83, kan. 3) nepanaikino ir nepakeitė tarptautinių sutarčių, sudarytų tarp Apaštalo Sosto ir valstybių arba kitų politinių bendrijų (ONU, UNESCO, FAO, OUA arba kitos tarptautinės vyriausybės organizacijos). Tai reiškia ne kad Apaštalo Sostas sutarties šaliai, su kuria buvo pasirašytas dokumentas, suteikia privilegiją, bet kad vadovaujantis bendru ir abipusiu įsipareigojimu stengiamasi išsaugoti abipusį susitarimą, idant būtų išvengta nesutarimų.⁴⁹

Deja, civiliniai įstatymai, minimi Bažnyčios teisėje, galioja su tomis pačiomis pasekmėmis ir kanonų teisėje, tačiau tiek, kiek jie neprieštarauja dieviškajai teisei, ir jei neprieštarauja kanonų teisei (kan. 22). Susipažinus su nacionalinės teisės nuostatomis tradicinių religijų ir bendrijų atžvilgiu bei tarptautinėmis sutartimis, svarbu pažvelgti ir į bažnytinę (kanonų teisę): kaip kanonų teisėje apibrėžiamas fizinio, moralinio ir juridinio asmens statusas ir kokiais atvejais bei aspektais gali būti pažeistas ne tik bažnytinės teisės, bet ir konstitucinis,

tarptautinių sutarčių ar *Religinių bendruomenių ir bendrijų* įstatymas.

Krikštu žmogus tampa Kristaus Bažnyčios nariu su teisėmis ir pareigomis, kurios, kiekvienam pagal jo padėtį, yra būdingos krikščionims, kiek jie išlaiko bažnytinį bendravimą ir nėra trukdomi teisėtai uždėtos sankcijos (kan. 96). Pilnametis asmuo visiškai naudojasi savo teisėmis (kan. 98 § 1), o nuolat negalintis naudotis proto galiomis laikomas neatsakingu už savo veiksmus ir prilyginamas vaikams (kan. 99). Todėl tikintieji, pakrikštyti Katalikų Bažnyčioje arba į ją priimti, jei yra pakankamai sveiko proto ir, nebent įsakmiai būtų kitaip nustatyta pačios teisės, sulaukę septynerių metų amžiaus, yra bažnytinės teisės subjektai ir privalo laikytis bažnytinių įstatymų (kan. 11).

Siekiant apsaugoti Katalikų Bažnyčią ir patį tikėjimą nuo klaidų, kylančių iš kai kurių tikinčiųjų, popiežius Jonas Paulius II, kurio mirtį pasaulis dėmesingai ir pagarbiai minėjo, sakė jaučias pareigą stiprinti brolių tikėjimą (Lk 22, 32). Todėl jo iniciatyva prie 1983 m. išleisto Kanonų teisės kodekso (kan. 750; 1371) ir Rytų Bažnyčių Kanonų teisės kodekso (kan. 598; 1436) tekstų buvo pridėtos normos, kuriomis tikintieji aiškiai įpareigojami laikytis Bažnyčios Magisteriumo tiesų, o jų nepaisantiems numatytos atitinkamos sankcijos. Apaštališkajame laiške *Ad tuendam fidem*, paskelbtame *motu proprio* 1998 m. gegužės 18 d.⁵⁰, popiežius atkreipia dėmesį į nuo pirmųjų amžių iki mūsų dienų Bažnyčioje išpažįstamas Kristaus tikėjimo ir jo atpirkimo slėpinio tiesas, nuosekliai sugrupuotas į tikėjimo simbolius. Nikėjos-Konstantinopolio simboleje, kuris yra įtrauktas į Tikėjimo išpažinimą (*Professio fidei*),⁵¹ apimančią katalikų tikėjimo tiesas, kurias Bažnyčia, ieškodama tiesos pilnatvės, laikui bėgant nuosekliai tyrinėjo arba dar turės nuodugniau tyrinėti, surandame teiginį: tvirtai tikiu viskuo, kas yra užrašyta ar perduota Dievo žodžiu ir kuo Bažnyčia tiek iškilminga ištarme, tiek ordinariniu ar visuotiniu Magisteriumu reikalauja tikėti kaip dieviškai apreikštu dalyku. Be to, religiniu valios ir proto palankumu priimu Romos popiežiaus ir Vyskupų kolegijos, vykdančių autentišką Magisteriumą net ir tuomet, kai jie neketina jo skelbti galutinai nustatančiu aktu, mokymą.⁵² Šis atitikmuo surandamas Kanonų teisės kodekso 752 kanone, kuriame aiškiai tvirtinama, kad doktrinai, kurią Romos popiežius arba Vyskupų kolegija, vykdydama autentišką Magisteriumą, paskelbia tikėjimo ar dorovės klausimais, nors ir neketindami jos skelbti kaip įpareigojančios galutinai neatšaukiamu būdu, reikia ne tikėjimo pritarimo, bet religinio proto bei valios palankumo, o tikintieji privalo rūpestingai vengti visko, kas neatitinka šios doktrinos. Lygiai tas pat teigiama ir Rytų Bažnyčių Kanonų teisės kodekso 599 kanone. Kanonų teisės kodekso 750 kanone ir Rytų Bažnyčių Kanonų teisės kodekso 598 kanone nustatyta, kad dieviškuoju ir katalikiškuoju tikėjimu privaloma tikėti tuo, kas yra užrašyta arba per Tradiciją perduodama Dievo žodžiu, kaip vieninteliu Bažnyčiai patikėtu tikėjimo paveldu, kuris drauge tiek iškilmingu Bažnyčios Magisteriumu, tiek ordinariniu ar visuotiniu Magisteriumu Bažnyčios yra pateikiamas kaip Dievo apreikštas; tai išreikiama bendru tikinčiųjų susitelkimu apie vadovaujantį šv. Magisteriumą. Todėl visi tikintys krikščionys privalo vengti bet kurių priešingų doktrinų (CIC' 83, kan. 599 §1; CCEO' 90, kan. 598 §1, pagal naują versiją, tai kas buvo anksčiau, tapo §1). Popiežiui abiejų Kanonų teisės kodeksų kanonus papildžius antru paragrafu, atsirado įpareigojimas priimti ir laikytis kiekvieno ir visų, susijusių su tikėjimu bei dorove, doktrinos dalykų, kuriuos Bažnyčios Magisteriumas pateikia kaip galutinai nustatytus, kad tikėjimo paveldas išliktų sveikas ir būtų ištikimais atskleidžiamas; o kas atmeta šiuos dalykus, kurių dera laikytis kaip galutinai nustatytų, priešinasi Katalikų Bažnyčiai (CIC' 83, kan. 599 §2; CCEO' 90, kan. 598 §2, pagal naują versiją,

atsirado §2). Atitinkamai į Kanonų teisės kodekso 1371 kanono pirmąją dalį reikėjo įterpti žodžius, atspindinčius 750 kanono §2. Todėl naujoje 1371 kanono versijoje sakoma, kad šalia nurodomo kanono 1364 §1, pagal kurį apostazės atveju eretikams ir schizmatikams⁵³ yra numatoma *latae sententiae* ekskomunika, teisėtos bausmės nusipelno ir tas asmuo, kuris moko Romos popiežiaus arba visuotinio Susirinkimo pasmerktos doktrinos arba užsispyręs atmeta mokymą, apie kurį rašo 750 kanono §2 arba 752 kan., ir netgi Apaštalų Sosto arba Ordinaro išpėtas to neatšaukia; arba kuris bet kuriuo kitu būdu neklauso Apaštalų Sosto, ordinaro ar vyresniojo teisėto įsakymo ar draudimo ir kuris po išpėjimo išlieka neklusnus. Rytų Bažnyčių Kanonų teisės kodekso 1436 kanone numatoma, kad neigiantis privalomą priimti dieviškuoju ir katalikiškuoju tikėjimu tiesą arba raginantis abejoti ar visiškai atmesti krikščionių tikėjimą ir po teisėto išpėjimo neatsisakantis savo klaidos, turi būti baudžiamas didžiąja ekskomunika kaip eretikas ar apostatas; dvasininkas gali būti baudžiamas kitomis bausmėmis, neatmetant galimybės nušalinti jį nuo pareigų (CCEO`90, kan. §1). Neskaitant šių išvardytų atvejų, §2 praplečia sankciją tiems, kurie užsispyrę atmeta Romos popiežiaus arba Vyskupų kolegijos galutinai nustatytą mokymą, kaip oficialų Bažnyčios Magisteriumą, arba kurie palaiko doktriną, pasmerktą kaip klaidingą ir gavę teisėtą išpėjimą neatsižada klaidos; jie privalo būti baudžiami atitinkama bausme.

Bažnyčioje, be fizinių asmenų, yra ir juridinių asmenų, vadinasi, pavaldžių kanonų teisei jų prigimtį atitinkančių pareigų bei teisių požiūriu (kan. 113 § 2). Jei ankstesniame Kanonų teisės kodekse (CIC`17,⁵⁴ kan. 99–100) asmenys buvo skirstomi į fizinius ir moralinius, naujame Kanonų teisės kodekse parodomas išskirtinis moralinio asmens statusas, suteikiant jį tik Katalikų Bažnyčiai ir Apaštalų Sostui, nes Katalikų Bažnyčia ir Apaštalų Sostas, remiantis dieviškąja teise, turi moralinio asmens pobūdį (CIC`83, kan. 113 §1). Pasakymas *persona moralis „ex ipsa ordinatione divina“* (kan. 113 §1) nuo pat kanonų teisės formavimosi pradžios išskirtinai nurodo Katalikų Bažnyčią, kaip vieningą ir autonomišką organizmą. *Mistinis Kristaus Kūnas*, kaip autonominis vienetas, atsispindi tiek apaštalų, tiek Bažnyčios Tėvų apmąstymuose. Minėtame kanone nurodomas ir Apaštalų Sostas, kuris doktrinos požiūriu skirstomas į *Oficium Romani Pontificis*, dieviškąja teise turintis moralinį subjektiškumą, ir į Kurijos centrinės institucijas, nurodytas kan. 361; jų veikla technine prasme yra kaip paskirų vienetų, tačiau jie nėra *ex divina institutione*, todėl jie veikia susitelkę apie *Oficium Romani Pontificis* (kan. 360).⁵⁵ Vadovaujantis Vatikano II Susirinkimo mokymu apie apaštalų kolegialumą galima sakyti, kad moralinio asmens statusą turi ir Vyskupų kolegija (kan. 330).⁵⁶ Tuo siekiama parodyti, kad Katalikų Bažnyčia yra įsteigta Kristaus, jai vadovauti patikėta šv. Petro įpėdiniui popiežiui ir Vyskupų kolegijai, be abejonės, neišskiriant paties popiežiaus (kan. 204 §2).⁵⁷ Taigi Katalikų Bažnyčia kaip moralinis asmuo yra daug platesnė sąvoka ir turėtų būti suprantama kaip dieviškosios kilmės Bažnyčia, tapusi moraliniu asmeniu dieviškąja galia, nepriklausomai nuo to, kada ši Bažnyčia buvo žmogiškosios teisės priimta ir pripažinta juridiniu asmeniu.

Juridiniai asmenys, pagal 114 kanono §1 nuostatus Bažnyčioje įgyjantys juridinio asmens statusą (pagal bažnytinės teisės nuostatus) *ipso iure*: dalinės Bažnyčios – kan. 373; bažnytinės provincijos – kan. 515 § 3; Vyskupų Konferencijos – kan. 449 §2; vienuolynai, jų provincijos ir namai – kan. 634 §1; seminarijos – kan. 238 §1; parapijos – kan. 515 §3; arba specialiu kompetentingos bažnytinės vyresybės dekretu: bažnytiniai regionai – kan. 433 §2; katalikų universitetai – kan. 807; vienuolynų generalinių vyresniųjų konferencijos – kan.

709; bažnytiniai universitetai ir fakultetai – kan. 815–816; viešosios tikinčiųjų asociacijos – kan. 301 §3; 313; autonominiai fundaciniai fondai – kan. 1303 §1, n. 1,⁵⁸ kai tiek asmenų, tiek daiktų visuma tvarkoma pagal Bažnyčios pasiuntinybę atitinkantį tikslą, pranokstantį pavienių asmenų tikslus. Tokiais atvejais į 114 kanono §1 Bažnyčios pasiuntinybės nuostatas įeina galeistingumo, apaštalavimo, meilės ir dvasiniai, ir laikinieji pasaulietiniai darbai (kan. 114 §2). Kompetentinga bažnytinė vyresnybė suteikia juridinio asmens statusą asmenų ir daiktų visumai tada, kai viską įvertinus nustato, kad jie yra pakankamai pajėgūs siekti tikrai naudingo jiems numatyto tikslo (kan. 114 §3). Taigi bažnytinis juridinis asmuo įgyja ne tik teises, bet ir pareigas. Todėl ne tik fiziniai, bet ir juridiniai asmenys yra pavaldūs kanonų teisei pagal jų prigimtį atitinkančias pareigas bei teises (kan. 113 §2).

Bažnytinis juridinis asmuo turi atitikti Bažnyčiai skirtą misiją, pranokstančią atskirų fizinių asmenų tikslus. Bažnyčios misija pasireiškia galeistingumo, apaštalavimo, meilės darbais tiek dvasinių, tiek laikinųjų žemiškų reikalų plotmėje, t. y. evangelizacijos įsipareigojimu, krikščioniškos doktrinos mokymu ir dieviškojo tikėjimo įgyvendinimu stengiantis laikinosioms žemiškosioms vertybėms suteikti krikščionišką pobūdį, pvz., rūpinantis vargšais bei nuolat siekiant tobulesnio ir nepriekaištingo gyvenimo (kan. 298; 301; 1254; 327).⁵⁹

Katalikų Bažnyčios Kanonų teisės kodeksas atskiria viešą juridinį asmenį nuo privataus juridinio asmens.⁶⁰ Juridiniai asmenys Bažnyčioje yra arba asmenų, arba daiktų visuma (*universitates personarum aut rerum*). Kalbant apie visus asmenis (asmenų visumą), turima galvoje, kad jų yra ne mažiau nei trys. Pasakymas „kolegija“ suprastinas, kad jos nariai yra kolegialūs, t. y. turėdami lygias ar nelygias teises nustato savo veiksmus ir drauge pagal teises bei statutų normas⁶¹ priima sprendimus. Gali būti ir nekolegialių asmenų, pvz., parapija, fundacija. Kai sakoma, kad juridinį asmenį sudaro daiktų visuma, arba autonominis fondas, reiškia, kad jis yra sudarytas tiek iš dvasinių, tiek iš medžiaginių gėrybių arba daiktų, kurias pagal teisės ir statutų normas administruoja vienas arba daugiau fizinių asmenų arba kolegija (kan. 115).

Viešus juridinius asmenis steigia kompetentinga bažnytinė valdžia, kad laikydamiesi nustatytų tikslų bei teisės potvarkių Bažnyčios vardu atliktų jiems patikėtą užduotį, atsižvelgdami į viešąjį gerį; visi kiti juridiniai asmenys yra privatūs. Juridiniais asmenimis tampama *ipso iure*, atskiru kompetentingos valdžios dekretu, privatūs juridiniai asmenys tokiais tampa tik atskiru ir aiškiu kompetentingos valdžios dekretu (kan. 116). Jokia asmenų ar daiktų visuma, siekianti gauti juridinio asmens statusą, negali galiojama jo gauti, jei jos statutų nepatvirtino kompetentinga valdžia (kan. 117). Viešam juridiniam asmeniui atstovauja tie, kuriems šią galią pripažįsta visuotinė ar dalinė teisė arba savi statutai; privačiam juridiniam asmeniui atstovauja tie, kuriems šią kompetenciją priskiria statutai (kan. 118).

Viešumo prigimtis atsiranda ne dėl tikslo, nes visi tiek juridiniai, tiek privatūs asmenys privalo siekti Bažnyčios bendrojo gėrio. Skirtumas yra tas, kad viešieji juridiniai asmenys, veikiantys Bažnyčios vardu, tam tikra prasme įsipareigoja ir kaip socialinė institucija, o privatūs asmenys veikia savo vardu, tačiau su savo narių atsakomybe. Visi tikintieji pagal savo *status* turi pareigą ir teisę rūpintis, kad dieviškoji išganymo žinia vis labiau plistų visais laikais ir tarp visų kraštų žmonių. Pagal savo išsilavinimą, kompetenciją bei turimą padėtį jie turi teisę, kartais ir pareigą, pareikšti šventiesiems ganytojams savo mintis apie tai, kas susiję su Bažnyčios gerove, ir, laikydamiesi tikėjimo bei papročių grynumo ir pagarbos ganyto-

jams, taip pat atsižvelgdami į bendruomenės gėrį bei asmens kilnumą, tai paskelbti kitiems tikintiesiems (kan. 211).

Visi tikintieji, kiek jie dalyvauja Bažnyčios pasiuntinybėje, kiekvienas pagal savo galimybes bei padėtį, turi teisę pradėti ar palaikyti apaštališkąją veiklą taip pat ir savo iniciatyva, tačiau jokia iniciatyva neturi sau prisiskirti *katalikiškos* vardo be kompetentingos bažnytinės valdžios pritarimo (kan. 216). Kad asmuo galėtų naudotis susivienijimo teisėmis ir privilegijomis, būtina ir pakanka, jog į susivienijimą jis būtų teisėtai priimtas ir iš jo neatleistas (kan. 306). Į viešus susivienijimus negali būti galiojamai priimti asmenys, viešai atsižadėję katalikų tikėjimo, nutolę nuo bažnytinio bendravimo ar užsitraukę paskirtą arba paskelbtą eskskomuniką (kan. 316 § 1).

Pasauliečiai, kurie kaip ir visi tikintieji, Krikštu bei Sutvirtinimu Dievo yra šaukiami apaštalauti, turi pagrindinę pareigą bei teisę tiek kaip pavieniai asmenys, tiek susijungę į draugijas bendradarbiauti, kad dieviškoji išganymo žinia būtų paskelbta ir priimta visų žmonių bet kurioje vietoje; ši pareiga juos dar labiau saisto situacijose, kai žmonės išgirsti Evangeliją bei pažinti Kristų gali tik per juos (kan. 225).

Tikintieji pasauliečiai turi teisę, kad žemiškuosiuose dalykuose jiems būtų pripažįstama ta pati laisvė, kurią turi visi piliečiai; tačiau šia laisve besinaudodami tesirūpina, kad jų veiksmus gaivintų Evangelijos dvasia, ir teatsižvelgia į Bažnyčios mokymą, vengdami ginčytiniais klausimais savo nuomonę pateikti kaip Bažnyčios doktriną (kan. 227).

Katalikų Bažnyčioje egzistuoja susivienijimai, skirtingi nuo pašvęstojo gyvenimo institutų bei apaštališkojo gyvenimo draugijų. Šiuose susivienijimuose tikintieji – tiek dvasininkai, tiek pasauliečiai – kartu, bendromis pastangomis siekia tobulesnio gyvenimo, rūpinasi viešu kultu arba krikščioniškuoju mokymu, arba užsiima kitais apaštalavimo darbais, pvz., evangelizavimo iniciatyvomis, gailėstingumo ir meilės darbais laikinosios tvarkos gaiviniimu krikščioniškąja dvasia (kan. 298).

Tikintieji turėdami teisę privačiu tarpusavio susitarimu įkurti susivienijimus, kuriais siekiama kan. 298 § 1 numatytų tikslų, privalo laikytis 301 kanono § 1 nuostatų, kur aiškiai pabrėžiama bažnytinės valdžios kompetencija steigiant tikinčiųjų susivienijimus. Tokie susivienijimai, netgi jei būtų pagirti ir rekomenduoti bažnytinės valdžios, vadinami privačiais susivienijimais. 322 kanono § 1 teigiama, kad privatus tikinčiųjų susivienijimas gali tapti juridiniu asmeniu formalaus kan. 312 § 1 minimos kompetentingos bažnytinės valdžios išleisto dekreto dėka. Bažnyčia nepripažįsta jokio privataus tikinčiųjų susivienijimo, jei prieš tai kompetentinga valdžia neištyrė jo statuto (kan. 299). Joks privatus tikinčiųjų susivienijimas negali įgyti juridinio asmens padėties, jei jo statuto nepatvirtino kan. 312 § 1 minima bažnytinė valdžia, be to, ir statuto patvirtinimas nekeičia privataus susivienijimo pobūdžio (kan. 322 § 2). Tiek iš viešų, tiek iš privačių tikinčiųjų susivienijimų, nepaisant kokiu titulu ar vardu jie vadinasi, reikalaujama, kad jie turėtų savo statutą, kuriame nurodomas susivienijimo tikslas arba socialinė priežastis, būstinė, valdymas ir dalyvavimo susivienijime sąlygos. Atsižvelgiant į galimą naudą pagal laiko ir vietos sąlygas statute nurodomas ir veiklos pobūdis. Susivienijimai pasirenka pavadinimą ar vardą, pritaikytą prie laiko ir vietos papročių, ir parinktą pirmiausia atsižvelgiant į siekiamus tikslus (kan. 304). Kanonų kodekse reikalaujama, kad kiekvieno viešo susivienijimo statutai, jų peržiūrėjimas ir pakeitimai būtinai turi būti patvirtinami turinčios kompetenciją bažnytinės valdžios, kaip ir steigiant susivienijimą pagal kanono 312 §1 normą (kan. 314).

Todėl *katalikišku* gali vadintis tik tas susivienijimas, kuris yra gavęs kompetentingos bažnytinės valdžios sutikimą (kan. 300). Pagal kan. 312 normą viešus visuotinius ir tarptautinius susivienijimus gali įsteigti Šv. Sostas; tautiniai susivienijimai, kurie pačiu įsteigimu skirti veikti visoje nacionalinėje teritorijoje, priklauso Vyskupų Konferencijos kompetencijai; dieceziniai susivienijimai, kurių steigimo teisė nėra rezervuota kitiems, savo teritorijoje priklauso diecezinio vyskupo kompetencijai.⁶²

Kad susivienijimuose būtų išlaikytas tikėjimo bei papročių grynumas ir nebūtų skatinama piktnaudžiauti bažnytine valdžia, visus juos prižiūri kompetentinga bažnytinė valdžia. Laikydamasis savo kompetencijos Šv. Sostas prižiūri bet kokius tikinčiųjų susivienijimus, o vietos Ordinaras prižiūri diecezinčius ir kitus vyskupijoje veikiančius susivienijimus. Todėl ši valdžia pagal teisės ir statutų normas turi teisę ir pareigą lankyti tokius susivienijimus (kan. 305). Vieši susivienijimai gali laisvai imtis iniciatyvų, derančių su jų pobūdžiu, ir kai jiems vadovaujama pagal statutų normas, tačiau paklusdami bažnytinės valdžios, apie kurią kalbama kan. 312, § 1, vadovavimui (kan. 315). Nors pagal kan. 321 normą privatūs tikinčiųjų susivienijimai turi autonomiją, juos pagal kan. 305 normą prižiūri bažnytinė valdžia bei jos vadovai. Bažnytinė valdžia privalo, atsižvelgdama į privačių susivienijimų autonomiją, budėti ir rūpintis, kad būtų išvengta jėgų susiskaldymo, bei jų apaštalavimą kreipti bendros gerovės labui (kan. 323). Kanonų teisės kodeksas leidžia privatiems tikinčiųjų susivienijimams laisvai, pagal statuto potvarkius administruoti turimą turtą, tačiau kompetentinga bažnytinė valdžia turi budėti, kad turtai būtų naudojami susivienijimo numatytiems tikslams. Privatus susivienijimas paklūsta taip pat ir vietos Ordinaro valdžiai, kiek tai susiję su maldingiems tikslams dovanotų ar paliktų turtų administravimu ir paskirstymu (kan. 325).

Šventojo Sosto įsteigtus susivienijimus gali panaikinti tik pats Šventasis Sostas, atsiradus svarbių priežasčių, Vyskupų Konferencija gali panaikinti savo pačios įsteigtus susivienijimus; diecezijos vyskupas gali panaikinti savo paties įsteigtus bei pagal apaštališkąjį indultą ir pritariant diecezijos vyskupui vienuoliškų institutų narių įsteigtus susivienijimus (kan. 320). Privatus tikinčiųjų susivienijimas panaikinamas pagal statuto normą, tačiau jį taip pat gali panaikinti kompetentinga valdžia, jei susivienijimo veikla daro didelę žalą bažnytinei doktrinai ar drausmei arba kelia tikinčiųjų pasipiktinimą. Išnykusio susivienijimo turtas turi būti paskirstytas pagal statuto normą, išsaugant nepaliestas įgytąsias teises ir aukotojų valią (kan. 326).

Taigi bažnytinė juridinė sistema visada yra nukreipta aukštyn, vadinasi, ir jos subjektai hierarchiškai tampa pavaldūs savo kompetencija aukštesniam. Jie ne tik privalo laikytis įstatymų, bet ir turi nepamiršti pagrindinės kanonų teisės normos, t. y. kanoninio teisingumo ir nešališkumo (*equitas canonicum*), ir kad pirminio elgesio taisyklė yra *sensus Ecclesiae*.

Išvados

1. Kiekvienoje valstybėje piliečiai, kuriems religija yra nuolatinė gyvenimo palydovė, turi teisę ją išpažinti ir praktikuoti, jos neišsižadėti kaip ir kultūros ar tautybės. Demokratinių valstybių įstatymais siekiama atspindėti bent daugumos piliečių religines nuostatas ir reikalavimus, ypač tose visuomeninio gyvenimo srityse, kurios dažniausiai yra susijusios su žmogaus teisėmis, sąžinės, religijos ir tikėjimo laisve. Valstybė, kurioje laikomasi teisingumo,

vadinama teisine. Būtent teisingumas atspindi valstybės pagrindą (*Justitia est fundamentum regnorum*). Profesorius G. Beržinskas, sakydamas, kad niekas to už mus nepadarys, savo vadovyje, skirtame dėstytojams, mokytojams, moksleiviams, studentams, savamoksliams, tėvams, vadovams ir vadams, stengiasi atskleisti moralinio, etinio asmenybės ugdymo pagrindus bei sutelktomis jėgomis ugdyti naująją kartą – brandesnę, dorovingesnę, su-manesnę. Jo nuomone, be moralinio didingumo nėra nei didaus žmogaus, nei gyvenimo pilnatvės. Lygybės ir teisingumo siekia moralūs ir dori žmonės. Sukurti teisinę valstybę demoralizuotoje aplinkoje neįmanoma. Kai yra pažeidžiamas romėnų teisės principas – *niekas negali būti teisėjas savo paties byloje*, tuomet net konstitucines garantijas stengiamasi apeiti, iškreipti ar nutylėti, taip suteikiant vietą manipuliacijoms. Interesų bendruomenės, stengdamosi įteisinti net Konstitucijai ir žmogaus teisėms prieštaraujančias privilegijas ir neatsakingumą, savo tikslus pasiekia neoficialiai pripažindamos save privilegijuotomis. Tokia privilegijuotų socialinių institutų sistema – politinė ar sveikatos apsaugos, teisingumo ar edukacinė, – įgijusi privilegijų, ne tik žarsto valstybės finansinius išteklius, bet ir demoralizuoja visuomenę. G. Beržinsko nuomone, įtvirtinamos privilegijos ir nesilaikoma konstitucinių normų tada, kai šalyje stinga organizuotos visuotinės moralinės jėgos, kuri įstengtų pareikalauti paisyti Konstitucijos ir nešališko teisingumo. Kad Konstitucija netaptų pakilios intonacijos gražbylyste, būtina kalbėti apie teisinę sąmonę ir vadinamąją konstitucinę kultūrą, kuri yra konstitucinių normų laikymosi ir pagarbos jai matmuo socialiniame gyvenime.⁶³

2. 1977 m. Lietuvos TSR Konstitucijoje⁶⁴, piliečių pagrindinių teisių ir pareigų VIII skyriuje, visiems LTSR piliečiams, nepriklausomai nuo jų tautybės ir rasės, visose ūkinio, valstybinio, kultūrinio ir visuomeninio-politinio gyvenimo srityse buvo suteikta lygybė, o bet koks tiesioginis ar netiesioginis teisių apribojimas ar pirmenybių įvedimas, neapykantos ir paniekos skelbimas buvo baudžiamas įstatymu (95 str.). Piliečių sąžinės laisvei užtikrinti Lietuvos TSR Bažnyčia buvo atskirta nuo valstybės, ir mokykla nuo Bažnyčios, o religinių kultūrų atlikimo laisvė ir antireliginė propagandos laisvė buvo pripažįstama visiems piliečiams (96 str.). Kovoiant su buržuazinėmis liekanomis buvo neslepama ir viešai sakoma, ko sistemingai siekiama. Materialistinės pasaulėžiūros formavimas vyko atskleidžiant religijos kilmę ir esmę, socialines jos šaknis, priešingumą mokslui, nesuderinamumą su komunistine ideologija. Ateistinio auklėjimo tikslai buvo aiškūs: religingus žmones padaryti netikinčius, išugdyti visų žmonių gebėjimą priešintis religijos poveikiui, ugdyti norą ir gebėjimą kovoti su religine ideologija. Taip pat buvo pripažįstama, kad sėkmingai tam pasitarnauja ateistinė propaganda.⁶⁵ Šiandien, gyvenant demokratinės visuomenės sąlygomis, nederėtų vadovautis sovietų laikų mokslinių ateistinių propagandistų ir atsakingų valstybės pareigūnų mokymu: „Jūs, Bažnyčia, kalbėkite apie dangų, žemę palikite mums“, nes ir nuosekli laisvamanybė paprastai veda į ateizmą.⁶⁶

3. Jonas Paulius II 2004 metais savo kalboje diplomatinio korpuso nariams, akredituotiems prie Šv. Sosto, pabrėžė, kad turėtume skirti pasaulietiškumą nuo laicizmo. Pliuralistinėje visuomenėje pasaulietiška valstybei, priešingai negu laicistinei, būdinga dėti pastangas, kad būtų užtikrintos tikinčiųjų galimybės laisvai išpažinti savo religiją ir ją išreikšti dvasinėje, kultūrinėje ir karitatyvinėje srityje, nes pasaulietiškumas – tai vieta, kur neignoruojami įvairių dvasinių tradicijų ir tautų žmonės. Ir Benediktas XVI, darydamas skirtumą tarp pasaulietinės valstybės ir laicistinės, teigia, kad valstybės remiama laicistinė pasaulėžiūra tie-

siogine žodžio prasme tampa ideologija, kuriai suteikus didesnes galimybes valstybės mastu ji tampa ne tik akivaizdžiau toleruotina, bet ir privilegijuota. Laicistinei ideologijai suteikus racionalumo monopolį, be jokios abejonės, kitokios pažiūros kaip konkurencingos savaime turi būti nurungtos. Suprantama, kad dauguma valstybių būdamos nekonfesinės nesuteikia kuriai nors religijai prioriteto, tačiau valstybės neturėtų tapti laicistinėmis valstybėmis, nes jos įsipareigoja užtikrinti religinę laisvę toms religijoms, kurios įsipareigoja formuoti visuomenės religinę sąmonę ir moralę.⁶⁷

4. Negalima pamiršti, kad krikščionių tikėjimas įpareigoja atlikti žemiškasias pareigas pagal kiekvieno pašaukimą Evangelijos dvasia. Apleisdamas savo laikinąsias pareigas, krikščionis apleidžia savo pareigas artimui ir netgi Dievui. Su tokiu profesinės bei visuomeninės veiklos ir religinio gyvenimo supriešinimu kovojo Senojo Testamento pranašai, o Naujajame Testamente – Kristus. Pasinėrimas vien į žemiškuosius reikalus, tarsi neturinčius nieko bendro su religiniu gyvenimu, tereiškančiu tik kulto veiksmus ir kai kuriuos dorinius įsipareigojimus, nesuteikia teisės išskirtinai savintis Bažnyčios autoriteto. Vatikano II Susirinkimas ragina ganytojus, kad jie savo elgsena ir rūpesčiu parodytų pasauliui Bažnyčios veiklą, iš kurios žmonės sprendžia apie krikščioniškosios žinios galią ir tiesą.⁶⁸ Todėl šiuo atveju galima pritarti Katalikų Bažnyčios, kurią sudaro visi pakrikštytieji ar į ją priimti pasauliečiai ir dvasininkai, susirūpinimui dėl tikinčiųjų religinės padėties valstybėse ir *katalikų* sąvokos iškreipto vartojimo. Tuo siekiama ne tik diplomatinių santykių užmezgimo, tarptautinių sutarčių tarp valstybės ir Apaštalo Sosto sudarymo, bet ir jų įgyvendinimo.

5. Remiantis Lietuvos Respublikos ir Šv. Sosto įsipareigojimais, patvirtintais sutartimis, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos įstatymais įtvirtintomis Religinių bendrijų normomis, Katalikų Bažnyčios Kanonų teisės nuostatais, galima daryti pagrindinę išvadą, kad Lietuvos Respublika dar nesugeba laiduoti tradicinių religijų teisinės padėties Lietuvos visuomenėje, o Lietuvos piliečių išrinkti patikėtiniai Seime nelaiiko svarbiu dokumentu Tarptautinės sutarties su Šv. Sostu ir nesilaiko pačios valstybės patvirtintų įstatymų. Iš viso to darant išvadas nesinorėtų tikėti, kad Seimo valdyba, Lietuvos Vyskupų Konferencijos paprašyta atkreipti dėmesį į neteisėtą *katalikiško* pavadinimo vartojimą ir antibažnytinę kai kurių nevyriausybinų organizacijų veiklą bei įtaką, daromą Bažnyčiai ir Seimui, sąmoningai užsiima tikinčiųjų arba skirtingų pažiūrų Lietuvos piliečių kiršinimu.

6. Mūsų nagrinėtu atveju, kai tradicinėms religijoms suteikiamas teisinis pripažinimas ir kalbama apie istorinį-kultūrinį jų indėlį į krašto gyvenimą ir sykiu atimama ta teisė, negalima pamiršti pagrindinės ontologijos principų taisyklės – ***jei veiksmas yra reguliuojamas teisiskai, jis negali būti tuo pačiu metu ir leidžiamas, ir draudžiamas.***⁶⁹

NUORODOS

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. 1996.

² Lietuvos Vyskupų Konferencijos pirmininko arkivyskupo S. Tamkevičiaus *Dėl A. Pavilionienės dalyvavimo Catholics for Free Choice organizuojamame renginyje* pareiškimas. Nr. 1–325/05. 2005 11 14.

³ Arkivyskupas neįtikino Seimo // Lietuvos rytas. 2005 11 24. Nr. 273; *Gudanavičiūtė D. Feministė įžvelgė: Lietuvą lenkia Lotynų Amerika* // Lietuvos rytas. 2005 12 22. Nr. 297.

⁴ *Rosís G.* Posovietinių šalių tendencija: sektos siekia valdžios // Respublika. 2006 01 06. Nr. 3. P. 15.

⁵ *Salina G.* Consigliere diplomatico della Nunziatura Vaticana presso la Comunità europea. In Europa le

streghe cattoliche bruciano ancora // *Tempi*. N. 23, del 31 maggio 2005.

- ⁶ Il Papa preoccupato per le pressioni miranti ad imporre la „salute riproduttiva“ // *Zenit.org*. Città del Vaticano. Lunedì, 30 gennaio 2006.
- ⁷ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74.
- ⁸ Codice di diritto canonico. Roma. 1984.
- ⁹ Codex iuris canonici, 1917 // *Leges Ecclesiae*. Vol. VII. Roma. 1994. P. 9262–9783; *Studium Romanae Rotae. Corpus iuris canonici II*. Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali (a cura di mons. P. V. Pinto). Città del Vaticano 2001.
- ¹⁰ Congregazione per la Dottrina della Fede il 22 febbraio 1987. *Donum vitae*. N. 3 // *Enchiridion Vaticanum*. Vol. 10. P. 818–893; Congregazione per la Dottrina della Fede il 18 dicembre 1974. Dichiarazione // *Enchiridion Vaticanum*. Vol. 5. P. 418–443; AAS 80 (1988). P. 1818; *Katalikų Bažnyčios katekizmas*. Kaunas. 1996. N. 2270–2272; *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico pastorale, I–III. Roma. 1996. N. 5037–5048.
- ¹¹ Europos Tarybos parlamentinės asamblėjos rekomendacija 1412 (1999) (1). Nelegali sektų veikla.
- ¹² *Eidukaitytė A.* Katalikų dalyvavimo politikoje nuostatos // *Soter*. Nr. 13 (41). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2004. P. 57–78.
- ¹³ *Meilius K.* Žmogaus, pašaukto per Dievo įstatymą, elgesio normos ir nukrypimai // *Soter*. Nr. 13 (41). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2004. P. 7–27.
- ¹⁴ A Mouse That Roars Turns 25. An interview with CFFC President Frances Kissling. <http://www.cath4choice.org/lowbandwidth/aboutus.htm>. 2005.12.15
- ¹⁵ Lobby abortiste contro il Vaticano // www.totustuus.it. 2005 12 10.
- ¹⁶ *Woods T.* War on Faith. New York: International Organizations Research Group. 2001; *Lopez K. J.* Aborting the Church: Frances Kissling & Catholics For A Free Choice // *Crisis Magazine*. April 1. 2002. P. 20–26.
- ¹⁷ *Kissling F.* The Vatican lost in the pelvic zone // *Fundamentalist politics in Israel and the Vatican*. Journal n. 7. 1995. P. 36–39.
- ¹⁸ Liberalų demokratų frakcijos narės Marijos Aušrinės Pavilionienės spaudos konferencija „*Lytinė, reprodukcinė sveikata bei teisės ir bažnyčia*“. Dalyvauja *Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacijos* vadovė Esmeralda Kuliešytė. 2004 12 14 // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w3_misc.sp_konf?
- ¹⁹ Centro Europeo di Studi su Popolazione, Ambiente e Sviluppo. *Aggiornamento pro-aborto per eurodeputati. Paga la EU* // www.cespas.org – Newsletter 08/2005 – 18 novembre 2005.
- ²⁰ *Salina G.* Consigliere diplomatico della Nunziatura Vaticana presso la Comunità europea, In Europa le streghe cattoliche bruciano ancora // *Tempi*. N. 23. Del 31 maggio 2005.
- ²¹ AP, Reuters, BNS, Eltos ir Lietuvos ryto inf. Raktų pakabučiai nepatiko JAV tikintiesiems // Lietuvos rytas. 2006 01 16. Nr. 12. P. 20.
- ²² Šventasis Raštas. Vilnius. 1998.
- ²³ *Bruveris V.* Universitete užklupta bėdų studentė politikė iš jų bando vaduotis Seime // Lietuvos rytas. 2006 01 14. Nr. 11. P. 3; *Valatka R.* Gąsdinimo kultūra ir šaldyta mėsa // Lietuvos rytas. 2006 01 16. Nr. 12. P. 4; Įtarta parlamentarė rėžė atgal // Lietuvos rytas. 2006 01 17. Nr. 13. P. 3.
- ²⁴ CEE Bulletin on Sexual and Reproductive Rights. Nr. 11 (33) 2005 // http://www.astra.org.pl/33_issue.htm
- ²⁵ *Gudanavičiūtė D.* Feministė įžvelgė: Lietuvą lenkia Lotynų Amerika // Lietuvos rytas. 2005 12 22. Nr. 297.
- ²⁶ Buvęs Vilniaus universiteto filosofijos istorijos ir ateizmo katedros vedėjas vėliau tapo šio universiteto rektoriumi, žr. Pavilionis R. // *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. T. 8. Vilnius 1981. P. 519.
- ²⁷ ASTRA – Central and Eastern European Womens Network for Sexual and Reproductive Health and Rights // <http://astra.org.pl/news.php?id=5>
- ²⁸ www.seechange.org. 2006 01 02.
- ²⁹ Statement of NCCB/USCC President // *L'Osservatore Romano*. Weekly Edition in English. 17 May 2000. P. 5.

- ³⁰ *Magister S.* Chi vuole cacciare il Vaticano dall'Onu? // *L'Espresso*. 26 11 2002.
- ³¹ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. 1995 spalio 4 d. Nr. 1-1057 // *Valstybės žinios*. 1995. Nr. 89-1985; 1997. Nr. 66-1618; 2000. Nr. 40-1115.
- ³² Ten pat.
- ³³ Ten pat.
- ³⁴ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 287, Dokumentų, pateiktų Teisingumo ministerijai, steigiant religines bendruomenes, bendrijas ir centrus, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti juridinius asmenis, filialus ar atstovybes, keičiant jų įstatus ar juos atitinkančius dokumentus ir registro duomenis, išbraukiant juos iš juridinių asmenų registro, sąrašas.
- ³⁵ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. 287. Dokumentų, pateiktų Teisingumo ministerijai, steigiant politines partijas ir politines organizacijas, jų filialus ar atstovybes, keičiant jų steigimo dokumentus ir registro duomenis, jas reorganizuojant bei pertvarkant, sąrašas.
- ³⁶ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. 1995 spalio 4 d. Nr. 1-1057 // *Valstybės žinios*. 1995. Nr. 89-1985; 1997. Nr. 66-1618; 2000. Nr. 40-1115.
- ³⁷ Ten pat.
- ³⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2001 07 12 nutarimas Nr. IX-464 „Dėl Valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai“ // *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 62-2249.
- ³⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Vilnius. 2000 m. birželio 13 d.
- ⁴⁰ *Valstybės žinios*. 1991. Nr. 4-115.
- ⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I. Vilnius. 2001. P. 97-99.
- ⁴² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I. Vilnius. 2001. P. 106-109.
- ⁴³ *Giuliano M., Scovazzi T., Treves T.* Diritto internazionale. Milano. 1991. P. 79-80.
- ⁴⁴ *Šiaulyk K.* Tauta tarp kosmopolitų ir barbarų // *Respublika*. 2006 02 01. Nr. 25. P. 6.
- ⁴⁵ Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje „*Gaudium et spes*“. 76 // Vatikano II Susirinkimas. Vilnius. 2001.
- ⁴⁶ *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico pastorale, I-III. Roma. 1996. N. 138-147.
- ⁴⁷ AAS XIX (1927). P. 425-433; *Vyriausybės žinios*. Nr. 264.
- ⁴⁸ AAS XCII. 2000. P. 783-816; *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 67-2014.
- ⁴⁹ *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico, Commento giuridico pastorale, I-III. Roma. 1996. N. 1863-1881.
- ⁵⁰ *Jonas Paulius II.* Apaštališkasis laiškas „Ad tuendam fidem“. 1998 gegužės 18 d. // AAS 90 (1998). P. 457-461.
- ⁵¹ *Tikėjimo mokslo kongregacija.* Professio fidei et Iusurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo. 1998 m. sausio 9 d. // AAS 81 (1989). P. 105.
- ⁵² *Tikėjimo mokslo kongregacija.* Instrukcija „Donum veritatis“. De ecclesiali theologi vocatione. 1990 gegužės 24 // AAS 82 (1990). P. 1557.
- ⁵³ *Erezija* – kai pakrikštytasis atakliai neigia kurią nors dieviškąją ar katalikiškąją tiesą arba ja užsispyrusiai abejoja; *apostazija* – visiškas krikščioniškojo tikėjimo atmetimas; *schizma* – kai nepaklūstama popiežiumi arba atmetamas bendrumas ir vieningumas su jam pavaldžiais Bažnyčios nariais (kan. 751).
- ⁵⁴ *Codex iuris canonici, 1917* // *Leges Ecclesiae*, vol. VII. Roma. 1994. P. 9262-9783.
- ⁵⁵ *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico pastorale, I-III. Roma. 1996. N. 1863-1881.
- ⁵⁶ *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico pastorale, I-III. Roma. 1996. N. 792.
- ⁵⁷ Dogminė konstitucija apie Bažnyčią „*Lumen gentium*“. 22 // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001.

- ⁵⁸ *Fumagalli Carulli O.* Gli enti ecclesiastici. Principi e fonti del diritto canonico, Relazione tenuta il 15 gennaio 2005 nel Corso di Formazione „Gestione, amministrazione e controllo degli enti ecclesiastici“ organizzato dall'Università del S. Cuore di Milano, in collaborazione con il CESEN – Centro studi sugli Enti ecclesiastici e sugli Enti senza fini di lucro (15 gennaio – 19 marzo 2005); *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico pastorale, I–III. Roma. 1996. N. 805–809.
- ⁵⁹ *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico pastorale, I–III. Roma. 1996.
- ⁶⁰ *Communicationes*, a. 1982. P. 143; *Communicationes*, a. 1980. P. 125.
- ⁶¹ Statutais siaurąja žodžio prasme yra laikomi vykdomosios valdžios išleisti ir paskelbti potvarkiai, tvarkomi pagal Kanonų teisės nuostatus, kurie, laikantis teisės normų, yra sudaromi tiek asmenų, tiek vertybių sambūriuose ir kuriais apibrėžiama minėtųjų institucijų tikslas, jų įsteigimas, valdymas bei veikimo būdai. Todėl asmenų sambūrio statuto privalo laikytis tik teisėti jo nariai, o daiktus saistančio sambūrio statuto – tie, kurie rūpinasi jo išlaikymu. Žr. kan. 94.
- ⁶² *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico, Commento giuridico pastorale, I–III. Roma. 1996. N. 809–811.
- ⁶³ *Beržinskas G.* Moralinis ir etinis asmenybės ugdymas. Vilnius. 2004. P. 184–186.
- ⁶⁴ Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos Konstitucija. Vilnius. 1981.
- ⁶⁵ Ateizmas, Ateistinis auklėjimas // Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T. 1. Vilnius 1976. P. 408–409.
- ⁶⁶ Laisvamanybė // Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T. 6. Vilnius. 1980. P. 326–327.
- ⁶⁷ *Politi M.* interviu paimtas iš Tikėjimo kongregacijos prefekto kardinolo Josepho Ratzingerio (dabartinio popiežiaus Benedikto XVI). Il laicismo nuova ideologia l'Europa non emargini Dio (La Repubblica/Italia) La Repubblica. 19.11.2004. P. 16.
- ⁶⁸ Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje „Gaudium et spes“. 43 // Vatikano II Susirinkimas. Vilnius. 2001.
- ⁶⁹ *García Máynez E.* Principi generali del diritto // AA.VV. Filosofia del diritto, a cura di P. Di Lucia. Milano. 2002. P. 177–189.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. AAS XIX (1927).
2. AAS 80 (1988).
3. AAS XCII (2000).
4. A Mouse That Roars Turns 25. An interview with CFFC President Frances Kissling // <http://www.cath4choice.org/lowbandwidth/aboutus.htm>. 2005.12.15.
5. AP, Reuters, BNS, Eltos ir Lietuvos ryto inf. Raktų pakabučiai nepatiko JAV tikintiesiems // Lietuvos rytas. 2006 01 16. Nr. 12.
6. Arkivyskupas neįtikino Seimo // Lietuvos rytas. 2005 11 24. Nr. 273.
7. ASTRA – Central and Eastern European Womens Network for Sexual and Reproductive Health and Rights. // <http://astra.org.pl/news.php?id=5>.
8. Ateizmas, Ateistinis auklėjimas // Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T. 1. Vilnius. 1976.
9. *Beržinskas G.* Moralinis ir etinis asmenybės ugdymas. Vilnius. 2004.
10. *Bruveris V.* Universitete užklupta bėdų studentė politikė iš jų bando vaduotis Seime // Lietuvos rytas. 2006 01 14. Nr. 11.
11. CEE Bulletin on Sexual and Reproductive Rights. Nr. 11 (33). 2005 // http://www.astra.org.pl/33_issue.htm
12. Centro Europeo di Studi su Popolazione, Ambiente e Sviluppo, *Aggiornamento pro-aborto per eurodeputati. Paga la EU* // www.cespas.org – Newsletter 08/2005 – 18 novembre. 2005.
13. *Chiappetta L.* Il Codice di Diritto Canonico, Commento giuridico pastorale. I–III. Roma. 1996.
14. Codex iuris canonici, 1917 // *Leges Ecclesiae*. Vol. VII. Roma. 1994.
15. Codice di diritto canonico. Roma. 1984.

16. *Communicationes*, a. 1982.
17. *Communicationes*, a. 1980.
18. Congregazione per la Dottrina della Fede il 22 febbraio 1987. *Donum vitae*. N. 3 // *Enchiridion Vaticanum*. Vol. 10.
19. Congregazione per la Dottrina della Fede il 18 dicembre 1974. Dichiarazione // *Enchiridion Vaticanum*. Vol. 5.
20. Dogminė konstitucija apie Bažnyčią „Lumen gentium“, 22 // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001.
21. *Eidukaitytė A.* Katalikų dalyvavimo politikoje nuostatos // *Soter*. Nr. 13 (41). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2004.
22. Europos tarybos Parlamentinės asamblėjos rekomendacija 1412 (1999) (1). Nelegali sektų veikla.
23. *García Máynez E.* Principi generali del diritto // AA.VV. *Filosofia del diritto*, a cura di P. Di Lucia. Milano. 2002.
24. *Fumagalli Carulli O.* Gli enti ecclesiastici. Principi e fonti del diritto canonico, Relazione tenuta il 15 gennaio 2005 nel Corso di Formazione „Gestione, amministrazione e controllo degli enti ecclesiastici“ organizzato dall'Università del S. Cuore di Milano, in collaborazione con il CESEN – Centro studi sugli Enti ecclesiastici e sugli Enti senza fini di lucro (15 gennaio –19 marzo. 2005).
25. *Giuliano M., Scovazzi T., Treves T.*, Diritto internazionale. Milano. 1991.
26. *Gudanavičiūtė D.* Feministė įžvelgė: Lietuvą lenkia Lotynų Amerika // *Lietuvos rytas*. 2005 12 22. Nr. 297.
27. Il Papa preoccupato per le pressioni miranti ad imporre la „salute riproduttiva“ // *Zenit.org*. Città del Vaticano. Lunedì, 30 gennaio. 2006.
28. Įtarta parlamentarė rėžė atgal // *Lietuvos rytas*. 2006 01 17. Nr. 13.
29. *Jonas Paulius II.* Apaštališkasis laiškas „Ad tuendam fidem“. 1998 gegužės 18 d. // AAS 90 (1998).
30. Katalikų Bažnyčios katekizmas. Kaunas. 1996.
31. *Kissling F.* The Vatican lost in the pelvic zone // *Fundamentalist politics in Israel and the Vatican*. Journal n. 7. 1995.
32. *Laisvamanybė* // *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. T. 6. Vilnius. 1980.
33. Liberalų demokratų frakcijos narės Marijos Aušrinės Pavilionienės spaudos konferencija „*Lytinė, reprodukcinė sveikata bei teisės ir bažnyčia*“. Dalyvauja *Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacijos* vadovė Esmeralda Kuliešytė (2004 12 14) // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w3_misc.sp_konf
34. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74.
35. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras, I. Vilnius. 2001.
36. Lietuvos Respublikos Konstitucija. 1996.
37. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. 1995 spalio 4 d. Nr. 1–1057 // *Valstybės žinios*. 1995. Nr. 89–1985; 1997. Nr. 66–1618; 2000. Nr. 40–1115.
38. Lietuvos Respublikos Seimo 2001 07 12 nutarimas Nr. IX-464 „Dėl Valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai“ // *Valstybės žinios*. 2001. Nr. 62–2249.
39. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Vilnius. 2000 m. birželio 13 d.
40. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 287 sudarytas Dokumentų, pateiktų Teisingumo ministerijai, steigiant religines bendruomenes, bendrijas ir centrus, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti juridinius asmenis, filialus ar atstovybes, keičiant jų įstatus ar juos atitinkančius dokumentus ir religistro duomenis, išbraukiant juos iš juridinių asmenų registro, sąrašas.
41. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2003 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. 287. Dokumentų, pateikiamų teisingumo ministerijai, steigiant politines partijas ir politines organizacijas, jų filialus ar atstovybes, keičiant jų steigimo dokumentus ir registro duomenis, jas reorganizuojant bei pertvarkant, sąrašas.

42. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Konstitucija. Vilnius. 1981.
43. Lietuvos Vyskupų Konferencijos pirmininko arkivyskupo S. Tamkevičiaus *Dėl A. Pavilionienės dalyvavimo Catholics for Free Choice organizuojamame renginyje* pareiškimas. Nr. 1–325/05. 2005 11 14.
44. Lobby abortiste contro il Vaticano // www.totustuus.it. 2005 12 10.
45. Lopez K. J. Aborting the Church: Frances Kissling & Catholics For A Free Choice // *Crisis Magazine*. April 1, 2002.
46. *Magister S.* Chi vuole cacciare il Vaticano dall'Onu? // *L'Espresso*. 26 11 2002.
47. *Meilius K.* Žmogaus, pašaukto per Dievo įstatymą, elgesio normos ir nukrypimai // *Soter*. Nr. 13 (41). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2004.
48. Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje „Gaudium et spes“ 43 // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius. 2001.
49. Pavilionis R. // *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. T. 8. Vilnius. 1981.
50. *Politi M.* interviu paimtas iš Tikėjimo kongregacijos prefekto kardinolo Josepho Ratzingerio (dabartinio popiežiaus Benedikto XVI) II laicismo nuova ideologia I' Europa non emargini Dio (La Repubblica/Italia). *La Repubblica*. 19.11.2004.
51. *Rosis G.* Posovietinių šalių tendencija: sektos siekia valdžios // *Respublika*. 2006 01 06. Nr. 3.
52. *Salina G.* Consigliere diplomatico della Nunziatura Vaticana presso la Comunità europea, In Europa le streghe cattoliche bruciano ancora // *Tempi*. N. 23, del 31 maggio 2005.
53. Statement of NCCB/USCC President // *L'Osservatore Romano*. Weekly Edition in English. 17 May 2000.
54. *Studium Romanae Rotae*. Corpus iuris canonici II. Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali (a cura di mons. P. V. Pinto). Città del Vaticano. 2001.
55. *Šiaulyš K.* Tauta tarp kosmopolitų ir barbarų // *Respublika*. 2006 02 01. Nr. 25.
56. *Šventasis Raštas*. Vilnius. 1998.
57. Tikėjimo mokslo kongregacija. *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo*. 1998 m. sausio 9 d. // AAS 81 (1989).
58. Tikėjimo mokslo kongregacija. Instrukcija „Donum veritatis“. *De ecclesiali theologi vocatione*. 1990 gegužės 24 // AAS 82 (1990).
59. *Valatka R.* Gąsdinimo kultūra ir šaldyta mėsa // *Lietuvos rytas*. 2006 01 16. Nr.12.
60. *Valstybės žinios*. 1991. Nr. 4–115.
61. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 67–2014.
62. *Vyriausybės žinios*. Nr. 264.
63. *Woods T.* War on Faith. New York: International Organizations Research Group. 2001.
64. www.seechange.org. 2006 01 02.

Gauta: 2006 02 01

Kazimieras MEILIUS

DOES LAICISM AS POLITICALLY PRIVILEGED IDEOLOGY VIOLATES THE RIGHTS OF TRADITIONAL CONFESSIONS

S u m m a r y

The legislation of the democracies seeks usually to reflect upon the religious attitudes and demands of the majority, especially in such areas of social life as human rights, liberties of conscience and religion. The State which respects the justice is considered as a State under the rule of law. The justice defines the basis of the State: *Justitia est fundamentum regnorum*.

According to the commitments between Lithuania and the Holy See, which are articulated in the international bilateral agreements, and to the Constitution of Lithuania, other legal acts, norms of Canon law one can come

to the conclusion that Lithuania still inefficiently warrants the standing of traditional confessions in the contemporary society. Elected members of Seimas do not take seriously the provisions of international agreements concluded between Lithuania and the Holy See. In our analyzed case when traditional confessions are granted the legal recognition in virtue of their contribution to the history, social and cultural life of the country and at the same time some granted rights are rejected in the practice, one should remember one of the main ontological principles – once the action is legally regulated, it can not be at the same time tolerated and interdicted.